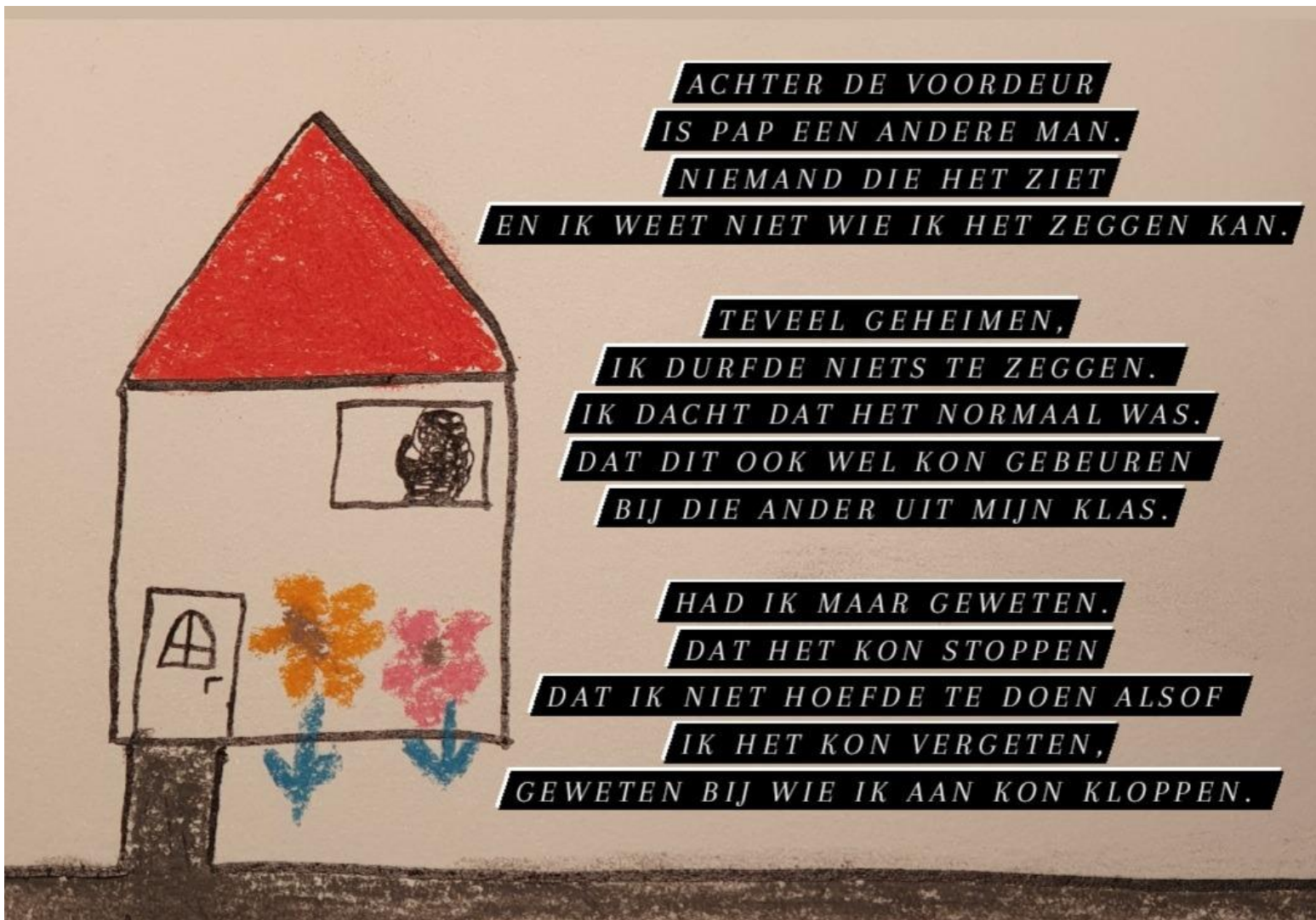

Ieder kind geïnformeerd

Handvatten voor scholen en gemeenten

juli 2021

U kunt het verschil maken voor een kind

Kent u ook een kind, dat het thuis moeilijk heeft? Of een kind waarvan u denkt dat het wel wat hulp kan gebruiken, maar dat zich niet uitspreekt?

Dan handelt u vast al vanuit uw betrokkenheid en uw professionele rol. Ondanks meerdere investeringen van gemeenten en scholen zijn er helaas nog te veel kinderen wiens ontwikkeling, gezien en ongezien, bedreigd wordt door hun thuissituatie, doordat zij opgroeien in een kwetsbaar gezin waarin huiselijk geweld en/of kindermishandeling speelt. Hoewel elk kind gelijke kansen verdient, zowel voor hun cognitieve, emotionele als sociale ontwikkeling, hebben deze kinderen te maken met belemmeringen in hun omgeving. Binnen gemeenten en scholen zetten veel volwassenen zich voor deze kinderen in, maar een deel van de kinderen komt pas na veel schade in beeld.

Deze gids biedt handvatten om de positie van kinderen zelf te versterken.

Centraal staan daarbij de volgende doelen:

- Het informeren van kinderen over wat zij nodig hebben voor gezonde ontwikkeling en
- het normaliseren van praten over hoe het thuis gaat, ook als het dat moeilijk is of als je je onveilig voelt.

¹ Gubbels, J., Van der Put, C. E., Stams, G. J. J. M., & Assink, M. (2021). *Effective Components of School-Based Prevention Programs for Child Abuse: A Meta-Analytic Review*. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10567-021-00353-5>

²

https://static1.squarespace.com/static/533d1930e4b09659516b85de/t/542d1853e4b08f9c466c1/1412241491464/jongeren+over+kindermishandeling+lowres_def.pdf

Veiligheid vergroten via informatie en laagdrempeligheid

Als we snel en goed willen anticiperen op situaties waarin kinderen niet veilig opgroeien, moeten we ons ook richten op de kinderen zelf. Voorwaarde is dat zij weten wat zij nodig hebben, wat hun rechten zijn en dat zij durven en kunnen praten over hoe het thuis gaat. Met de juiste informatie en de norm dat het oké is om te praten over thuis kunnen kinderen bovendien elkaar beter begrijpen en steunen.

We weten uit recent wetenschappelijk (inter)nationaal onderzoek dat met name de sociaal-emotionele vaardigheden van kinderen versterken en de boodschap overbrengen dat het niet hun schuld is (ontschuldigen), positief bijdragen aan het herkennen van kindermishandeling en ontwikkelen van zelfbeschermingsvaardigheden¹. Nederlands onderzoek laat tevens zien dat kinderen op school geïnformeerd willen worden over veilig opgroeien (NJR²). Ervaringsdeskundigen geven aan dat ze graag hadden geweten als kind dat het niet hun schuld was en dat de situatie bij hen thuis niet normaal of veilig was. Iets wat ze zelf moeilijk vonden om in te schatten. (Stichting Alexander³, Spiegelgroep Ervaringsdeskundigheid, Geweld hoort nergens thuis⁴). Ook geven ouders aan het waardevol te vinden dat er op school aandacht is voor veilig opgroeien thuis en op school⁵. Leerkrachten staan positief tegenover het informeren van leerlingen over veilig opgroeien, al bestaat er ook handelingsverlegenheid. Ondanks het bovenstaande benutten te

³ <https://st-alexander.nl/publicatie/met-sorry-maak-je-dit-niet-ongedaan/>

⁴ De spiegelgroep ervaringsdeskundigheid bestaat uit zeven ervaringsdeskundigen en geeft gevraagden ongevraagd advies omtrent de ontwikkeling en uitvoering van het programma 'Geweld hoort nergens thuis'.

⁵ Ieder Kind Geïnformeerd: praat op school met kinderen over huiselijk geweld en kindermishandeling by Geweld Hoort Nergens Thuis • A podcast on Anchor

weinig scholen bruikbare materialen en bereiken bestaande programma's dus slechts weinig kinderen⁶.

Mocht u zelf met dit thema aan de slag willen, dan biedt deze gids op alle niveaus handvatten om aan de slag te gaan.

Aan de slag met deze gids in uw school of gemeente

U kunt vanuit uw rol in uw gemeente of op uw school het verschil maken door te investeren in het informeren van kinderen en te praten over thuis. Deze gids biedt u overzicht in de veelheid van bestaande materialen en programma's die beschikbaar zijn. Tevens zijn voor deze gids 'lessons learned' verzameld vanuit regio's die al veel doen aan het informeren van kinderen over hun recht op veilig opgroeien. Deze regio's vormden de klankbordregio's voor het project Ieder kind geïnformeerd (2019-2021), initiatief van het landelijke programma Geweld hoort nergens thuis (2018-2021). Het project richtte zich op alle kinderen omdat het voor alle kinderen van belang is te weten wat nodig is om veilig op te groeien en omdat zij elkaar kunnen steunen op het moment dat er bij een klasgenootje iets speelt.

Een mooi praktijkvoorbeeld van de samenwerking rondom veiligheid is te horen in de podcastaflevering Ieder kind geïnformeerd van het landelijk programma Geweld hoort nergens thuis. Hierin leggen een leerkracht, schoolleider en beleidsadviseur van de gemeente Almere uit hoe zij investeren in het informeren, bespreekbaar maken van de thuissituatie en ontschuldigen van hun leerlingen⁷. In eerdere afleveringen van

deze podcast wordt de noodzaak van samenwerking, onderzoek en vroegsignalering besproken.

Het project Ieder kind geïnformeerd is afgerond, maar het streven Ieder kind geïnformeerd blijft overeind. Het bovenstaande bevestigt nog eens het belang van bestaande verdragen en wettelijke kaders (zie ook verderop in de gids) en benadrukt de waardevolle rol van scholen en gemeenten hierin. Deze gids geeft u praktische handvatten. Gemeenten en scholen kunnen hiermee zowel zich gezamenlijk inzetten om kinderen te informeren over hun rechten, als hun aanpak van onveilige thuissituaties versterken voor kinderen en gezinnen die hulp nodig hebben.

Op de volgende pagina is in een leeswijzer op een rijtje gezet welke onderdelen de gids bevat en welke onderdelen in uw functie behulpzaam kunnen zijn. Voor gemeentelijke- en onderwijsbestuurders, schoolleiders, en beleidsmakers gezamenlijk is een apart blok opgenomen (1). Datzelfde geldt voor praktijkprofessionals, zoals leerkrachten, jeugdgezondheidszorgmedewerkers en dienst-/hulpverleners (3). Daarnaast is er een blok (2) dat voor allen relevante onderdelen bevat. Voor kinderen bestaan immers geen schotten, maar alleen uw betrokkenheid, die met samenwerking des te meer van impactvolle betekenis kan zijn.

⁶ Gubbels, J., Van der Put, C. E., & Assink, M. (2021). Schoolprogramma's voor de preventie van kindermishandeling. Resultaten van meta-analytisch, exploratief, en kwalitatief onderzoek.

⁷ [Ieder Kind Geïnformeerd: praat op school met kinderen over huiselijk geweld en kindermishandeling by Geweld Hoort Nergens Thuis • A podcast on Anchor](#)

De inhoud

1. Voor bestuur en beleid

Het paarse deel biedt handvatten voor besluitvorming en beleid. Als wethouder, beleidsmedewerker of schoolleider vindt u hier:

- 1.1 Urgentiebesef: waarom is het belangrijk ieder kind te informeren en wat is uw rol? blz.5
- 1.2 De inbedding ieder kind geïnformeerd binnen bestaande voorzieningen blz.9
- 1.3 3-stappenplan Ieder kind geïnformeerd blz.10
- 1.4 Ieder kind geïnformeerd-ladders: waar staat uw organisatie? En tips voor de volgende stap blz.13

2. Voor allen: Strategie en praktijk

In de overgang van het paarse naar het blauwe deel zijn de volgende, voor iedereen relevante, onderdelen te vinden: zowel voor bestuur en beleid als voor praktijkprofessionals

- 2.1 Kernboodschappen voor kinderen en voor professionals blz.16
- 2.2 Randvoorwaardelijke bouwstenen voor informeren en normaliseren blz.18
- 2.3 Checklist samenwerking blz.19
- 2.4 De selectie van kinderrechten die samenhangen met veilig opgroeien blz.21
- 2.5 Een beslisboom voor het kiezen van/vertrouwd raken met materialen die bij uw gemeente of school passen blz.21

3. Voor praktijkprofessionals

Het blauwe deel biedt handvatten voor de praktijk, voor onderwijspersoneel, JGZ-professionals en de lokale (wijk)teams die met kinderen en gezinnen werken. Als leerkracht, jeugdgezondheidsmedewerker of hulpverlener vindt u hier:

- 3.1 Tips vanuit en voor de praktijk blz.23
- 3.2 Weten en doen blz.25

Bijlagen:

- 1. Een overzicht van bestaande materialen en programma's op het gebied van kinderrechten en kindermishandeling blz.29
- 2. Voorbeelden van een doorgaande leerlijn kinderrechten en (on)veiligheid blz.41
- 3. Voorbeeld invulling randvoorwaardelijke afspraken blz.46

1.1 Worden al 'uw' kinderen geïnformeerd?

En is dat eigenlijk uw taak?

Er ligt al veel op uw bordje. Gemeenten hebben sinds 2015 een centrale (regie)rol bij maatschappelijke vraagstukken en scholen zien deze vraagstukken terug in de klas. Daarnaast wordt van scholen steeds meer verwacht. Door schaarste aan personele en financiële middelen wordt u gedwongen keuzes te maken. Kinderrechten rondom veilig opgroeien en manieren om deze bij kinderen onder de aandacht te brengen liggen wellicht niet boven op uw stapel voor besluitvorming.

Toch verdient dit thema het dat u het prioriteit geeft, want u bent in de positie om de informatiepositie van kinderen te versterken en kindermishandeling snel te signaleren. Deze gids biedt, naast argumenten, handvatten om in elk geval in uw gemeente of school alle kinderen te informeren over hun rechten rondom veilig opgroeien en de drempel te verlagen om te praten over hoe het thuis gaat.

Preventie van (impact van) kindermishandeling

Ieder kind geïnformeerd richt zich op alle kinderen in Nederland (universele preventie). Kinderen verdienen informatie en vaardigheden om risico's voor hun ontwikkeling te herkennen en zich erover te uiten, bij zichzelf en bij anderen. Zij kunnen eerder aan de bel trekken en hulp kan eerder worden ingezet om de situatie en daarmee de ontwikkelkansen voor het kind te verbeteren.

⁸ <https://www.nji.nl/cijfers/kindermishandeling> (samenvatting prevalentiestudies; zelfrapportage cijfers vallen hoger uit)

Uw bijdrage aan optimale ontwikkelingskansen

Veilig opgroeien is een recht voor ieder kind en iedere jongere in Nederland. Onderzoek laat zien dat, gemiddeld, 1-3 kinderen per schoolklas te maken krijgen met kindermishandeling of huiselijk geweld⁸. Dit varieert van de meest voorkomende fysieke/emotionele/pedagogische verwaarlozing tot seksueel misbruik en emotionele/fysieke mishandeling. Ondanks toegewijde inzet van professionals en de overheid, blijkt uit onderzoek dat kindermishandeling niet substantieel verminderd is.

Het is van belang dat kinderen weten waar ze recht op hebben en bij wie ze terecht kunnen. Onderstaande quote van een ervaringsdeskundige maakt dat ook duidelijk.

"Had ik maar geweten dat het niet normaal is, dat het niet mijn schuld was en er altijd hulp beschikbaar is."

Kim van Laar

Deze gids biedt daarom handvatten voor kinderrechteneducatie, een materialenoverzicht en praktische tips. Deze gids sluit daarmee aan bij de belangrijke rol die gemeenten en scholen al spelen bij het creëren van optimale ontwikkelkansen voor kinderen. De gids kan tevens gebruikt worden om dit nog verder uit te werken.

Vanuit wetten en het kinderrechtenverdrag hebben gemeenten en scholen een sleutelrol

De kinderrechten staan aan de basis van een belangrijk deel van uw werk, al staat u daar misschien niet elke dag bij stil.

Gemeenten bieden basisvoorzieningen en organiseren en financieren mogelijkheden voor meer gespecialiseerde hulp waar nodig. Scholen en gemeenten maken verder onderlinge afspraken over onderwijs-zorgarrangementen voor kinderen die extra kwetsbaar zijn. Samen creëren zij daarmee belangrijke randvoorwaarden voor optimale ontwikkelkansen van kinderen. Scholen bieden een stimulerende, veilige educatieve en pedagogische omgeving.

Randvoorwaarden voor optimale ontwikkelkansen

Als kinderen zich goed kunnen ontwikkelen, is de kans groter dat zij opgroeien tot gezonde evenwichtige volwassenen die een positieve bijdrage leveren aan de (lokale) samenleving. In eerste instantie ligt de verantwoordelijkheid voor veilig opgroeien bij ouders, maar als het ze onvoldoende lukt om de randvoorwaarden voor een optimale ontwikkeling te bieden, dan is de overheid verantwoordelijk om bij te springen. In het

internationale kinderrechtenverdrag zijn de randvoorwaarden voor gezonde ontwikkeling vastgelegd. De Nederlandse overheid heeft dit onderstreept door zich in 1995 aan het internationale kinderrechtenverdrag (IVRK)⁹ te committeren.

In meerdere wetten is vastgelegd hoe overheidsinstellingen deze verantwoordelijkheid concreet moeten invullen als een kind in de knel zit. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de Wet meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling, de Jeugdwet en de Wet maatschappelijke ondersteuning. Hierin staat de rol van volwassenen, en met name professionals, het signaleren van onveiligheid en het interveniëren via ondersteunende voorzieningen/hulp bij problemen centraal.

Kinderrechteneducatie is een recht en een overheidstaak

Onderwijs is een belangrijk recht voor kinderen en kinderrechten hebben ook een belangrijke plek in het onderwijs. Allereerst als fundament voor de taken van de school en de implicaties voor de attitude en het gedrag van onderwijskrachten. Immers, het doel van onderwijs is het helpen van leerlingen bij het zich ontwikkelen tot zo zelfstandig mogelijke volwassenen.

In artikel 42 van het kinderrechtenverdrag wordt aangegeven dat de overheid de taak heeft om voorlichting te geven over de rechten van het kind aan zowel kinderen als volwassenen. Hier is nog winst op te behalen. Unicef concludeerde in 2015¹⁰ dat dit in Nederland nog onvoldoende gebeurt en dat leerkrachten en andere onderwijsprofessionals nog weinig tot geen scholing krijgen in kinderrechten. Ook de Kinderombudsman en de

⁹ IVRK Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, o.a. via <https://www.kinderrechten.nl/verdragstekst/>

¹⁰ <https://www.unicef.nl/nieuws/2015-04-30-nederlandse-kinderen-weten-te-weinig-over-hun-rechten> Internationale studie Unicef: Teaching and learning about child rights: A study of implementation in 26 countries¹

kinderrechtencommissie van de VN hebben herhaaldelijk aandacht gevraagd voor een betere implementatie van kinderrechten (NGO-rapportage Kinderrechten; VN-comité voor de Rechten van het Kind).

De school heeft een sleutelrol bij veilig opgroeien

Onderwijs is gericht op het maximaliseren van kansen voor leerlingen. Dit gebeurt onder andere door het aanbieden van passende leerstof op cognitief gebied. Daarnaast dient er voldoende aandacht te zijn voor sociaal-emotionele ontwikkeling¹¹. Uit onderzoek van Gubbels ¹²e.a. blijkt dat programma's voor sociaal-emotionele ontwikkeling bijdragen aan veilig opgroeien maar dat deze nog onvoldende worden toegepast.

Een veilig klimaat is onontbeerlijk voor goede ontwikkeling, onder andere omdat het leervermogen mede beïnvloed wordt door de leefomstandigheden van kinderen.

De quotes in deze gids illustreren hoe belangrijk het is dat professionals zich bewust zijn van de meerwaarde die zij hebben bij het veilig opgroeien van leerlingen, voorwaardenscheppend, via steun en signalering.

Uw sleutelrol kan toekomstbestendig ingevuld worden

De handvatten in deze gids zijn erop gericht om kinderen zelf te bereiken, overigens met als bijeffect dat ook de volwassenen die hierin een rol hebben ook worden bereikt en geactiveerd. De gids biedt aanknopingspunten voor het versterken van bestaand beleid. Daarnaast is het geen statisch document, maar

een document dat aan de tijd aangepast en geüpdatet kan worden. In deze gids wordt ingegaan op het belang van samenwerking en de gids bevat adviezen om deze verder in te richten. Ieder kind informeren vraagt een structurele inbedding. Kinderen gaan immers door verschillende fasen en maken steeds nieuwe dingen mee en begrijpen meer van de wereld om hen heen. Bovendien komen er uiteraard continu nieuwe kinderen bij. Alle kinderen bereiken kan bij uitstek via gemeenten en scholen.

Gelijke kansen voor alle kinderen gaat ook hier op

In het kinderrechtenverdrag spelen ook gelijke kansen een belangrijke rol, naast de rechten rondom veilig opgroeien, het recht op informatie en het mogen uiten van je mening over dingen die je direct raken. Kinderen moeten in gelijke gevallen gelijk behandeld worden en behoeven bescherming tegen discriminatie. Dit geldt niet alleen op het terrein van participatie op oudere leeftijd, maar juist ook in de bepalende beginjaren, die voor een gezonde ontwikkeling essentieel zijn. Kinderen hebben zowel recht op (passend) onderwijs als op opgroeien in een veilige thuissituatie.

Kinderrechten zijn voor alle kinderen belangrijk

De rechten in het kinderrechtenverdrag kunnen beschouwd worden als waarborgen dat de overheid doet wat nodig is om kinderen veilig en gezond te laten opgroeien en tot optimale ontwikkeling te komen. Hiervoor zijn een concrete uitwerking in materiaal en zijn methoden van het kinderrechtenverdrag voor kinderrechteneducatie behulpzaam. In elke gemeente en op elke

¹¹ <https://schoolleidersvoordetoekomst.nl/beweging/>

¹² ¹² Gubbels, J., Van der Put, C. E., Stams, G. J. J. M., & Assink, M. (2021). *Effective Components of School-Based Prevention Programs for Child Abuse: A Meta-Analytic Review*. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10567-021-00353-5>

school zijn kwetsbare kinderen die niet krijgen wat zij nodig hebben om zich goed te ontwikkelen. Gemeenten en scholen bereiken via hun voorzieningen élk kind in Nederland, zowel de kinderen die zich optimaal kunnen ontwikkelen als kinderen die hiervoor thuis niet de ideale omstandigheden hebben. Voor alle kinderen is het belangrijk om te weten waar zij recht op hebben en wat zij nodig hebben. Als zij of andere kinderen in hun omgeving hulp nodig hebben, kunnen zij dan tijdig om hulp vragen.

De hoofddoelen van Ieder kind geïnformeerd (zie inleiding) worden onderstreept door ervaringsdeskundigen die kindermishandeling hebben meegemaakt; kinderrechten-NGO's en de Kinderombudsman benadrukken het belang van kinderrechteneducatie.

*"Met het alleen beter signaleren
van kindermishandeling
komen we er niet.
Want de aanpak van kindermishandeling
kan niet om kinderen zelf heen."*

(Cees Hoefnagels, 2020)

Het kind als cruciale gesprekspartner

Het informeren van kinderen over hun rechten én het normaliseren van praten over thuis kan als gevolg hebben dat kinderen gaan praten over hun thuissituatie.

Voor kinderen die worden mishandeld, verwaarloosd of seksueel misbruikt, is het essentieel dat zij worden gezien en gehoord door volwassenen in hun omgeving die (professioneel) betrokken zijn en die zij vertrouwen. Het is belangrijk dat de kinderen serieus worden genomen en dat ze een rol hebben in de besluitvorming. Dat helpt kinderen om te herstellen van hun ervaringen en versterkt hun zelfvertrouwen en hun gevoel van controle. Bovendien zijn kinderen een cruciale gesprekspartner: ze beschikken over onmisbare informatie over hun situatie en kunnen vaak goed meedenken over mogelijke oplossingsrichtingen. Professionals kunnen alleen een goede inschatting maken van de situatie en van de impact daarvan op het kind als zij het kind zien en spreken en nagaan waar het behoefte aan heeft. Bovendien kunnen zij dan beter beslissingen nemen die in het belang zijn van het kind. Wanneer kinderen worden betrokken bij beslissingen over hun situatie is de kans groter dat de interventies slagen. Ook heeft dat een positieve invloed op de veiligheid van kinderen.

Wanneer kinderen gaan praten over hun thuissituatie en er vervolgstappen genomen dienen te worden, is het ook van belang daarin oog te hebben voor de rol van kinderen zelf. Zie hiervoor de handreiking¹³ 'Participatie van kinderen' in de meldcode.

¹³ https://www.augeo.nl/-/media/Files/Handreiking_Participatie-van-kinderen-in-de-Meldcode-huiselijk-geweld-en-kindermishandeling_2018.ashx

1.2 Hoe kunt u ieder kind geïnformeerd inbedden?

Handelingsperspectief via meldcode en handelingskader

Terwijl deze gids zich niet primair richt op het handelen bij zorgen over kindermishandeling dan wel de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling, kan er wel behoefte zijn aan meer informatie als het informeren van kinderen of praten over hoe het thuis gaat leidt tot onthullingen over onveiligheid. Daarom volgen hier enkele verwijzingen met het oog op het handelingsperspectief.

Hoewel de Wet meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling al sinds 2013 van kracht is, bestaat er nog altijd handelingsverlegenheid en worstelen professionals met hun rol in de praktijk. Per 2019 is de meldcode veranderd. In stap 4 en 5 is een afwegingskader toegevoegd, op maat gemaakt per sector, ook voor de kinderopvang en het onderwijs, om afwegingen te concretiseren en de afstemming met Veilig Thuis te vergemakkelijken.

De app Meldcode kindermishandeling¹⁴ voor kinderopvang en scholen helpt professionals bij vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling en met het doorlopen van de meldcode. Om de meldcode beter in scholen te implementeren, is in het najaar van 2020 daarnaast een Handelingskader onderwijs¹⁵ ontwikkeld (door de Algemene Vereniging voor Schoolleiders, de

PO-raad en de VO-raad vanuit de Beweging tegen Kindermishandeling), in navolging van de goede ervaringen die in ziekenhuizen zijn opgedaan met het werken met een veldnorm huiselijk geweld en kindermishandeling.

In dit handelingskader worden onder meer de taken en verantwoordelijkheden van eenieder binnen de school vastgelegd rond de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) biedt een Handleiding teamleergesprek¹⁶ (afzonderlijk voor het PO en het VO) om te reflecteren op signaleren, handelen en samenwerken. Verder bestaat er een e-learning¹⁷ en zijn er trainingen op maat¹⁸ mogelijk om met de meldcode te werken.

Schoolleider als spil

In het handelingskader staat expliciet als taak voor de schoolleiding beschreven:

"De schoolleider zorgt er in samenspraak met de aandachtsfunctionaris voor dat er voorlichting/lesmateriaal over kindermishandeling en over het kinderrechtenverdrag wordt ontwikkeld en geïmplementeerd."

¹⁴ Meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling | Huiselijk geweld | Rijksoverheid.nl

¹⁵ https://www.poraad.nl/system/files/themas/school_kind_omgeving/handelingskader_huiselijk_geweld_en_kindermishandeling_onderwijs.pdf

¹⁶ <https://www.nji.nl/nl/Kennis/Publicaties/NJi-Publicaties/Handleiding-teamleergesprek>

¹⁷ <https://www.augeo.nl/meldcode/scholing-over-de-meldcode>

¹⁸ <https://www.meldcode.nu/training/>

Samenwerken gaat beter als je elkaar kent

Alle betrokkenen bij de ontwikkeling van kinderen hebben hetzelfde doel: werken aan optimale kansen voor leerlingen. Iedereen heeft daarin een eigen taakstelling en verantwoordelijkheid.

Samenwerken begint bij het kennen en erkennen van elkaar en elkaars verantwoordelijkheden. Met het informeren van kinderen over hun rechten als een gezamenlijke opdracht van gemeenten en scholen, is samenwerking effectief en efficiënt.

In één van de klankbordregio's werkt men al jaren samen rondom het informeren van kinderen. Dit leidt er toe dat zij elkaar ook eerder vinden als het escaleert waardoor hulp eerder ingezet kan worden. In blok 2 van deze gids zijn handvatten voor samenwerking opgenomen. Praktijkprofessionals hebben hiervoor wel nodig dat u daarvoor de randvoorwaarden (zie checklist samenwerking pagina 20) schept.

1.3 3-stappenplan voor planvorming en implementatie

Onderstaand stappenplan helpt u om van Ieder kind geïnformeerd realiteit te maken in plaats van een projectnaam. Oftewel: hoe beklimt u de ladder? (zie pagina's 14 en 15) De stappen helpen om uiteindelijk structureel ieder kind binnen uw school of gemeente te informeren. Daarnaast helpen ze randvoorwaarden te scheppen om laagdrempelig te praten over hoe het thuis gaat. De acties zijn suggesties om per stap projectmatig en al doende lerend met elkaar aan de slag te gaan.

Bij de start begint u bij stap 1. Als u stap 1 een keer doorlopen hebt, kunt u stap 2 en 3 als een ontwikkelcyclus zien totdat u het gewenste niveau hebt bereikt. De stappen zijn steeds minder intensief en uiteindelijk alleen nog om de borging op peil te houden en nieuwe betrokkenen te inspireren.

Er zijn uiteraard ook andere routes denkbaar om van ambitie naar resultaat te gaan en uiteindelijk te komen tot de wenselijke realiteit waarin structureel ieder kind geïnformeerd wordt en praten over thuis normaal is.

Stap 1 - Ambitie - Waar staat u nu en waar wilt u naartoe?

- **Actie 1: Schat in waar u staat op de IKG-ladder als gemeente of school**
 - *Kijk eens naar de randvoorwaardelijke bouwstenen in de IKG-gids (pagina 18 en 19).*
 - *Licht beleidsstukken door op kinderrechten over veilig opgroeien en normaliseren van praten over hoe het thuis gaat.*
 - *Bevraag sleutelfiguren die hier naar verwachting zicht op hebben.*
- **Actie 2: Check de inschatting waar u staat - Meten = weten**
 - *Inventariseer de bekendheid van de selectie van kinderrechten over veilig opgroeien bij kinderen, medewerkers (pagina 21 en verder) beleidsmedewerker(s) en bestuurder(s).*
 - *Check de kenmerken die bij de trede (en de treden eronder) beschreven staan – is dit bij u inderdaad op orde?*
- **Actie 3: Stel een (project)team samen**
 - *Breng gemotiveerde mensen samen vanuit zowel onderwijs als gemeente, het lokale veld en zorgpartijen, die elkaar aanvullen wat betreft kennis, rol en netwerk.*
 - *Zoek een ambassadeur voor het thema kinderrechten en geef deze de tijd om anderen mee te nemen.*
- **Actie 4: Planvorming**
 - *Formuleer doelstellingen.*
 - *Maak een planning: naar welke trede in hoeveel tijd met welke mijlpalen?*
 - *Bedenk wie u nodig hebt/wie een positieve rol kunnen spelen.*
 - *Maak samen keuzes ten aanzien van het hoe.*
- **Actie 5: Stel het plan vast/bekrachtig doelstellingen**
 - *Geef commitment aan het plan.*
 - *Maak afspraken over verantwoordelijkheden.*
 - *Communiceer over het plan naar betrokkenen: markeer openbaar de ambitie.*

Stap 2 – Resultaat

De volgende stap(pen) realiseren en reflecteren op resultaten

- **Actie 6: Maak afspraken met benodigde partners over doelen en activiteiten**
 - *Maak overzichtelijk wat er moet gebeuren om de doelstellingen te halen.*
 - *Spreek een rol- en taakverdeling af.*
 - *Maak afspraken over de planning; bouw ruimte in voor tussenresultaten en evaluatie.*
 - *Benoem hoeveel kinderen u met welke activiteiten concreet bereikt.*
- **Actie 7: Doen, aan de slag om de doelen te behalen**
 - *Creëer de randvoorwaarden om kinderen te informeren (bereid voor, neem mensen mee, verzamel materiaal, kies hoe u kinderen graag informeert en spits dit toe op de eigen context. Zie o.a. de beslisboom op pagina 22).*
 - *Informeer kinderen (onderscheid doelgroepen bijvoorbeeld naar leeftijd, omstandigheden, type informatie en kanalen).*
 - *Test meerdere manieren uit/creëer ruimte voor experimenteren en leren.*
- **Actie 8: Evalueer en leer**
 - *Stel vast hoe betrokkenen kijken naar hoe het gaat/gegaan is. Hoe bevalt de ingeslagen weg? Bevraag kinderen, ouders, medewerkers, beleid en bestuur.*
 - *Verken of er effecten (of alleen al veranderingen) merkbaar zijn ten aanzien van (inter)collegiaal overleg over veiligheid, adviesvragen en meldingen bij Veilig Thuis en de lokale samenwerking.*
 - *Kom samen met professionals om te reflecteren op de ervaringen, markeer en vier verworvenheden en formuleer verbeterpunten.*
 - *Evalueer de ambitie en stel desgewenst doelen en activiteiten bij.*
- **Actie 9: Maak een verbeterplan en maak nieuwe afspraken**
 - *Leg vast en communiceer wat behouden moet worden en wat verbetering behoeft.*
 - *Maak nieuwe afspraken over doelen en activiteiten met betrokken partijen en eventueel nieuwe partijen voor de volgende fase.*
 - *Start de cyclus opnieuw bij actie 6 én ga naar actie 10.*

Stap 3 - Structureel ieder kind geïnformeerd

Hoe borgt u wat u bereikt hebt en neemt u anderen mee in de standaard?

➤ **Actie 10: Borg wat werkt**

- *Maak wat werkt structureel – maak afspraken over het standaard informeren van kinderen op manieren die succesvol zijn gebleken.*
- *Zorg voor een doorgaande leerlijn voor alle leeftijden kinderen/jongeren.*
- *Zet blijvend in op drempelverlaging ten aanzien van praten over hoe het thuis gaat voor kinderen en ouders.*
- *Zorg voor periodieke scholing/aandacht voor het thema veilig opgroeien en kinderrechten daaromtrent bij medewerkers.*

➤ **Actie 11: Inspireer vanuit resultaten**

- *Deel met directbetrokkenen op creatieve manieren wat u samen bereikt hebt.*
- *Deel wat u bereikt hebt met andere scholen/gemeenten.*

1.4 Ieder kind geïnformeerd ladders

Op de volgende pagina's vindt u ladders voor scholen en gemeenten die gebruikt kunnen worden om vast te stellen op welk trede de organisatie op dit moment geplaatst kan worden. Vervolgens kunt u meteen kijken wat de volgende stap zou kunnen zijn om een trede hoger te komen op de ladder.

Ladder voor scholen

Trede 7: Bij ons op school zijn de thuissituatie en veiligheid als vanzelfsprekend bespreekbaar en voelen leerlingen zich vrij om zich hierover te uiten. Dit is bij ons op school de norm en ingebed in onze aanpak van veiligheid en bespreekbaarheid.

Trede 6: Wij leren leerlingen in een doorgaande lijn over hun rechten rondom veilig opgroeien en over wat zij kunnen doen als het thuis bij henzelf of met een ander niet goed gaat.

Trede 5: Wij leren leerlingen wat zij nodig hebben om veilig op te groeien, hoe onveiligheid eruit kan zien, kan ontstaan en voortduren en bij wie ze terecht kunnen als het thuis niet goed gaat of zich zorgen maken over een ander. We besteden ook aandacht aan steun. Het is geen taboe, kinderen voelen zich niet gedwongen om dingen te vertellen die zij moeilijk vinden, maar voelen zich wel uitgenodigd en gesteund.

Trede 4: Wij leren leerlingen wat zij nodig hebben om veilig op te groeien en bespreken hun rechten rondom veilig opgroeien.

Trede 3: Maak praten over hoe het thuis gaat een standaard, terugkerend gespreksonderwerp. Communiceer naar leerlingen en naar ouders dat dit op school structureel aandacht krijgt.

Trede 2: Wij verlagen actief de drempel om te praten over hoe het thuis gaat door regelmatig te benoemen dat we beschikbaar zijn en geïnteresseerd zijn in hoe het met hen gaat, door scholing over de meldcode aan te bieden om personeel daarmee vertrouwd te maken, door intercollegiaal overleg hierover te stimuleren.

Trede 1: Wij nodigen leerlingen uit om te praten over hoe het thuis gaat en medewerkers vragen daar weleens naar.

Trede 0: Wij zijn er als school voor de leerlingen en zij kunnen bij ons terecht.

Blijf in het team aandacht besteden aan deze thematiek, check bij leerlingen of de gewenste effecten bereikt worden, neem nieuwe medewerkers, leerlingen en ouders steeds weer zorgvuldig mee.

Bed informeren van kinderen en gesprekken over veiligheid en thuis in, in een breder programma/werkwijze op het vlak van veiligheid en bespreekbaarheid en maak het onderdeel van de professionalisering van medewerkers.

Ontwikkel een doorlopende leerlijn voor de jongsten tot de oudsten t.a.v. kinderrechten rondom veilig opgroeien met handelingsperspectief voor leerlingen die zelf in de knel zitten en voor leerlingen die dit bij anderen zien/vermoeden.

Verrijk de aandacht voor kinderrechten en (on)veiligheid in de klas met expliciete aandacht voor verschillende vormen van onveiligheid en met handelingsperspectief voor als een leerling er zelf mee te maken heeft of dit bij een ander ziet/vermoedt.

Bereid voor dat kinderen zelf ook leren over kinderrechten rond veilig opgroeien en (on)veiligheid. Benut de *Gids ieder kind geïnformeerd* voor inspiratie, concrete mogelijkheden en het maken van keuzes die passen bij uw school.

Maak praten over hoe het thuis gaat een standaard, terugkerend gespreksonderwerp. Communiceer naar leerlingen en naar ouders dat dit op school structureel aandacht krijgt.

Rust medewerkers toe om over deze thema's met leerlingen in gesprek te gaan en zo nodig de meldcode te doorlopen. Vraag medewerkers om uitnodigend te zijn naar leerlingen en te benoemen dat zij het belangrijk vinden hoe het met hen gaat, ook thuis.

Stel alle leerlingen vier keer per jaar de vraag hoe het met ze gaat. Gekoppeld aan periodes op school?

Ladder voor gemeenten

Trede 6: Wij voeren regie op het informeren van kinderen en brengen organisaties samen op dit punt om een organisatieoverstijgende doorgaande leerlijn te realiseren van 0-18/23 jaar en structureel ieder kind te informeren. Praten over hoe het thuis gaat is norm.

Trede 5: In onze gemeente zijn opvangorganisaties en scholen die hun leerlingen informeren over kinderrechten rondom veilig opgroeien en zetten we in op informeren van specifieke jeugd-doelgroepen en taboedoorbreking.

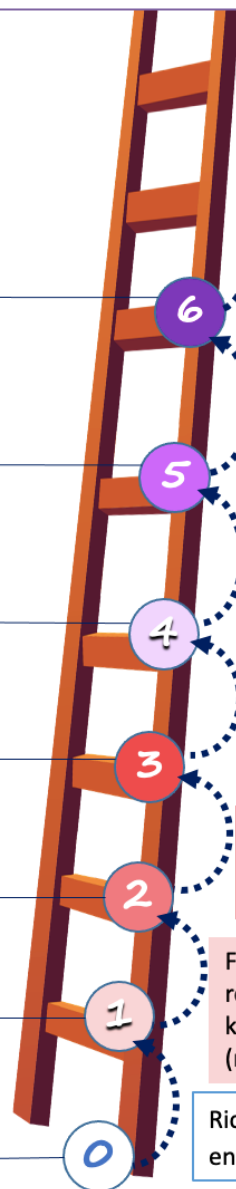
Trede 4: Wij hebben afspraken gemaakt met de organisaties - zoals jongerenwerk, JGZ, hulp- en veiligheidsorganisaties - in onze gemeente die met specifieke groepen kinderen en gezinnen werken over het informeren van kinderen over hun rechten rondom veilig opgroeien.

Trede 3: Wij hebben een outreachende benadering bij het informeren van kinderen in onze gemeente, met informatie over veilig opgroeien.

Trede 2: Wij hebben binnen onze gemeente een visie op en bijpassende informatie over het informeren van kinderen over veilig opgroeien en het verlagen van de drempel om te praten over hoe het thuis gaat.

Trede 1: Wij hebben informatie beschikbaar specifiek gericht op kinderen en jongeren over veilig opgroeien en hoe zij hierbij hulp kunnen krijgen.

Trede 0: Wij hebben de voorzieningen voor kinderen op orde.

Blijf een aanjaagfunctie vervullen/faciliteren om via het onderwijs alle kinderen te informeren en via organisaties specifieke groepen, blijf initiatieven nemen/ondersteunen gericht op normaliseren van praten over thuis voor kinderen en ouders, evalueer bereik en effectiviteit van activiteiten.

Breng organisaties samen om een doorgaande leerlijn te ontwikkelen en te implementeren, initieer afstemming om specifieke groepen kinderen en jongeren passende informatie te geven, creëer commitment, coördineer de implementatie. Zet in op taboedoorbreking.

Zet in op informeren van alle kinderen via de kinderopvang en het onderwijs. Benut de Gids Ieder kind geïnformeerd. Stimuleer, faciliteer en (co)financier het gebruik van beschikbare materialen en programma's.

Draag zorg voor informatie voor extra kwetsbare kinderen die in aanraking komen met Jongerenwerk, Wijkteams, Veilig Thuis, de Vrouwenopvang, Jeugdbescherming, de RvdK, justitie e.d. in afstemming met lokale/regionale partners. Maak afspraken over hoe deze informatie kinderen bereikt.

Maak een plan voor het bereiken van alle kinderen binnen de gemeente en vergroot het bereik van de informatie. Neem hierin eigen kanalen en partners binnen de gemeente mee. Evalueer het bereik.

Formuleer, met jeugdparticipatie, een visie op het informeren van kinderen over hun rechten rondom veilig opgroeien en het verlagen van de drempel om te praten over hoe thuis gaat voor kinderen, jongeren en ouders. Pas informatie hierop aan en integreer de visie in gemeentelijke (meerjaren)plannen, politiek commitment/speeches van bestuurders en in projecten.

Richt je informatie specifiek op kinderen en jongeren, bijvoorbeeld via de website, social media en folders, op plekken waar kinderen, jongeren komen en die professionals kunnen meegeven.

2. Strategie en praktijk: Kernboodschappen en keuzes

De kern blijft de kern, of u nu in besluitvorming, beleid of de uitvoeringspraktijk werkt.

In uw werk voegt u waarde toe, direct in contact met degene om wie het gaat of voorwaardenscheppend. Hieronder staan kernboodschappen op een rijtje die eigenlijk alle kinderen en degenen die met hen werken zouden moeten bereiken. Ze zijn geformuleerd op basis van onderzoek en van wat ervaringsdeskundigen willen meegeven.

Ook is er 'psycho-educatie' in te vinden. Als u ervoor zorgt dat deze boodschappen aankomen bij kinderen,

kunt u echt het verschil maken!

2.1 Met kernboodschappen versterkt u kinderen en professionals

Er zijn, als je het hebt over kinderrechten en veilig opgroeien, een aantal zaken die voor iedereen van belang zijn. Hierbij maken we onderscheid tussen weten en doen. Dit geldt zowel voor kinderen als professionals.

Kinderen moeten weten wat hun rechten zijn om te weten wanneer deze geschonden worden en wat ze moeten doen als zij niet krijgen wat ze nodig hebben voor hun ontwikkeling. Professionals moeten het belang van veilig opgroeien kennen. Daarnaast is het van belang dat zij weten wat ze moeten doen

op het moment dat ze zorgen over hebben over (on)veilig oproeien. Wat is er zoal mogelijk en met welke personen binnen de gemeente kunnen zij contact leggen bij vragen?

Om de opvoedingssituatie goed in beeld te krijgen is het van belang een zo veilig mogelijk klimaat te scheppen binnen school, waarin ruimte is om te praten over thuis wanneer hier behoefte aan is.

De kern van wat voor kinderen en professionals van belang is om te weten is samengevat in een aantal kernboodschappen.

Kernboodschappen voor kinderen

- Je mag eerlijk zijn over hoe het bij jou thuis is en hoe dat voor je is.
- Als er geweld is, of veel en heftige ruzies, dan is dat niet goed voor je. Je hebt veiligheid, aandacht en steun nodig om je goed te voelen en gezond op te groeien. Als je die thuis nu niet genoeg kunt krijgen, mag je om hulp vragen. Dat is belangrijk. Dan kan er hulp komen voor jou of voor je ouders, of anderen kunnen je helpen met dingen die je ouders even niet kunnen.
- Het is niet jouw schuld. Je hoeft je niet te schamen als het thuis niet zo goed gaat of als je niet zo goed aan school hebt kunnen werken daardoor. Als je het bespreekt, kun je samen met je leerkracht kijken hoe je weer goed mee kan doen en hoe je thuis beter aan school kunt werken.
- Je kunt andere kinderen die het thuis moeilijk hebben steunen. Door leuke dingen samen te doen bijvoorbeeld, door ze te vertellen wat jij leuk aan ze vindt, door naar ze te luisteren, door mee te denken over wat ze kan helpen of door samen een volwassene die jullie vertrouwen om advies of hulp te vragen.

Kernboodschappen voor onderwijsprofessionals

- Het is belangrijk dat u kinderen herhaaldelijk uitnodigt om met u te praten over hoe het met ze gaat. Onderdeel hiervan is de thuissituatie en wat hun thuissituatie met hen doet. Vaak durven kinderen pas na een aantal keer hun verhaal te vertellen.
- De situatie thuis heeft altijd veel invloed op hoe goed kinderen kunnen leren op school. Als een kind zich zorgen maakt, niet goed slaapt, thuis zelf veel moet doen, weinig steun of aandacht krijgt of geweld meemaakt, kan het zich moeilijker concentreren, kan het onzeker worden, zich schuldig voelen. Daarnaast heeft het brein simpelweg minder ruimte voor andere dingen. Leg kinderen uit dat dit niet hun schuld is, dat u begrijpt dat het moeilijk is, dat het belangrijk is voor hun ontwikkeling dat jullie manieren vinden om wel genoeg ruimte, rust en begeleiding te krijgen.
- Aan sommige kinderen die het thuis moeilijk hebben merk je niets; ze doen hun schoolwerk goed en vallen niet op. Toch kan deze tijd extra moeilijk voor hen zijn en kan hun ontwikkeling door hoge stress belemmerd worden of kunnen ze zich erg alleen voelen. Vraag daarom ook aan kinderen van wie u minder weet of die minder uit zichzelf vertellen bijvoorbeeld hoe hun dag er thuis uit ziet, wat ze leuk en minder leuk vinden thuis.
- U kunt kinderen heel belangrijke steun geven door ze persoonlijke aandacht en een extra compliment te geven als ze dat hebben moeten missen. Ook zeggen dat u er voor ze bent, ook op andere momenten, kan veiligheid bieden.

Veilig opgroeien is een taak voor alle – bij de ontwikkeling van kinderen betrokken – partners. Omdat alle kinderen naar school gaan en kinderen ook veel op school zijn, is de school een goede plek om kinderen te informeren via het onderwijs.

Kernboodschappen voor professionals lokale wijkteams en Jeugd Gezondheidszorg

- Iedereen kan een signaal opvangen en het verschil maken!
- Als u betrouwbaar en eerlijk bent en geen dingen belooft die u niet waar kunt maken, kunt u het vertrouwen in anderen vergroten en veiligheid bieden.
- Wees toegankelijk en beschikbaar. Dat u er bent en zo nodig bereikbaar bent, kan een groot verschil maken.
- Kort contact kan ook het verschil maken.
- Vaker laagdrempelige vragen stellen kan bemoedigend werken. Herhaaldelijk uitnodigen tot gesprek is vaak nodig voor er openheid ontstaat.
- Bied handelingsperspectief voor als er een vervelende of onveilige situatie ontstaat/denk mee: Wat kun je doen als ...?
- Het geeft een kind houvast als het weet wat het kan verwachten en wat er gaat gebeuren: Wie weet wat van hem/haar? Wie mag er met wie contact over hebben? Wat wordt met ouders besproken? Waar mag hij/zij een mening over geven en wie beslist? Hoelang duren dingen en wie koppelt terug wat er is gebeurd?

2.2 Randvoorwaardelijke bouwstenen

Waar staat u als gemeente of als school als het gaat om het informeren van kinderen? Hier vindt u bouwstenen voor scholen en gemeenten en een checklist die gebruikt kunnen worden voor besluit- en planvorming. In *Voor bestuur en beleid staan* IKG-ladders voor scholen en gemeenten die gebruikt kunnen worden om vast te stellen op welk trede de organisatie op dit moment geplaatst kan worden. Vervolgens kunt u meteen kijken wat de volgende stap zou kunnen zijn om een trede hoger te komen op de ladder. Via het stappenplan dat daarvóór staat kunt u een projectmatige aanpak vinden om Ieder kind geïnformeerd invulling te geven.

Om als school of gemeente de kinderrechten die te maken hebben met veilig opgroeien goed te kunnen verankeren in de informatievoorziening en in het klimaat dat je schept om over (on)veiligheid te praten biedt deze gids bouwstenen. Deze zijn geformuleerd als een aantal vragen die een gespreksagenda vormen. Ze kunnen ook geplaatst worden bij de treden uit de ladders waarvoor ze bevorderend werken. Zo kunt u met uw collega's nagaan wat al is gerealiseerd binnen uw organisatie aan ondersteunende randvoorwaarden. Dit zijn geen absolute voorwaarden, maar bouwstenen die bevorderend werken. Per punt kunt u vervolgens bespreken welke prioriteit u hieraan wil geven, afhankelijk van uw context.

Randvoorwaardelijke bouwstenen voor scholen: Hoe scholen Ieder kind geïnformeerd kunnen realiseren

- Is er expertise bij minimaal twee onderwijsprofessionals over traumasensitief onderwijs? (passend bij treden 1 en 2)
 - Zijn de leerkrachten en IB'ers/zorgcoördinatoren/ondersteunende professionals getraind in het praten met kinderen over onveiligheid (zoals genoemd bij stap 3 van de meldcode)? (passend bij treden 1 en 2)
 - Is er een aanspreekpunt voor leerkrachten die het moeilijk vinden om met leerlingen over veilig opgroeien te praten vanwege eigen jeugdervaringen of om andere redenen? (passend bij treden 1 en 2)
 - In hoeverre is de schoolleider, als integraal verantwoordelijke, bekend met het kinderrechtenverdrag? (passend bij treden 3 en 4)
 - Zijn het kinderrechtenverdrag en in het bijzonder de kinderrechten rondom veilig opgroeien bekend bij de schoolprofessionals? (passend bij treden 3 en 4)
 - Zijn de kinderrechten ingebed in het curriculum? (passend bij treden 3 en 4)
 - Worden de ouders geïnformeerd over de kinderrechteneducatie op school? (passend bij treden 3 en 4)
 - Wanneer kinderrechten rondom veilig opgroeien aan bod komen in de klas, is er dan naast de leerkracht een vertrouwenspersoon aanwezig? (passend bij treden 4 en 5)
- Is diegene die de les over veilig opgroeien geeft of erbij aanwezig is na afloop/in de week erna laagdrempelig bereikbaar en beschikbaar voor kinderen die een persoonlijk verhaal willen delen en voor kinderen bij wie de les veel heeft opgeroepen? Of zijn er andere afspraken gemaakt om te zorgen dat leerlingen hun verhaal kunnen vertellen indien daar behoefte aan is? Wanneer kinderrechten rondom veilig opgroeien aan bod komen in de klas, is er dan naast de leerkracht een vertrouwenspersoon aanwezig? (passend bij treden 4 en 5)

- Creëer een doorgaande leerlijn, omdat op verschillende leeftijden verschillende rechten relevant kunnen zijn en de informatie aan moet sluiten bij de ontwikkelfase. (passend bij trede 6). Zie bijlage 2 voor voorbeelden.
- Is bekend welke aandacht samenwerkende kinderopvangorganisaties besteden aan praten over thuis? (passend bij trede 6)

"Professionals zouden ons moeten leren over thuis te praten."

(Jongerenpanel Tilburg)

Randvoorwaardelijke bouwstenen voor gemeenten: Hoe gemeenten Ieder kind geïnformeerd kunnen realiseren

- Zijn de professionals uit de lokale (wijk-)teams getraind in het praten met kinderen over onveiligheid (zoals genoemd bij stap 3 van de meldcode)? (passend bij trede 0)
- Is het voor kinderen duidelijk waar ze informatie over hun rechten kunnen vinden en tot wie ze zich kunnen richten? (passend bij trede 2)
- Is het informeren van kinderen geborgd voor alle kinderen (via scholen en jeugdgezondheidszorg)? (passend bij trede 2)
- Is er een gezamenlijke visie op kindveiligheid van professionals werkzaam in het werkgebied? (passend bij treden 2 en 3)
- Geven de jeugdgezondheidszorg, Veilig Thuis, jeugdbescherming, Raad voor de Kinderbescherming, politie

en de Vrouwenopvang kinderen informatie over hun rechten over veilig opgroeien? (passend bij trede 4)

- Is er een lokaal netwerk waarin vragen over en uitwerkingen van aandacht voor deze thema's op school besproken kunnen worden? (passend bij trede 5)
- Is er een aanspreekpunt voor scholen die hun kinderen willen informeren binnen de gemeente? (passend bij treden 5 en 6)

2.3 Checklist samenwerking

Checklist samenwerking tussen professionals

Samenwerking rondom kinderen en gezinnen is onontbeerlijk, omdat zij nu eenmaal niet alleen met uw organisatie en professionals te maken hebben, maar een scala aan professionals treffen. Een integrale afgestemde aanpak zorgt ervoor dat gezinsleden weten waar ze aan toe zijn en wie wat biedt en het voorkomt dubbelingen of hiaten. Samenwerking is een kwestie van houding, interactie en ook randvoorwaarden. Kunt u niet werken op de onderstaande manier, omdat de randvoorwaarden voor onderstaande punten niet geregeld zijn? Ga dan in gesprek met uw leidinggevende en/of beleidscollega's.

"Als je contact hebt met elkaar op het moment dat er niks aan de hand is, vind je elkaar zeker als er wel iets moet gebeuren."

Schoolleider Frank Groot

Checklist in samenwerking

Checklist	In de kinder- schoenen	In gang gezet	Vergevorderd/ gerealiseerd	Opmerkingen
1. Is er een team van aanjagers die samen Ieder kind geïnformeerd invulling geven?				
2. Is voor onderwijsprofessionals duidelijk wie zij kunnen consulteren als zij in de klas aandacht besteden aan (on)veilig opgroeien?				
3. Zijn er lokale afspraken over wie kinderen informeert over hun rechten ten aanzien van veilig opgroeien?				
4. Wordt de mening van kinderen over beslissingen die hen direct raken altijd gevraagd en meegewogen? Zijn hier vaste afspraken over of zit het standaard in de afstemming per casus?				
5. Zijn de juridische aspecten van de samenwerking en van de positionering van kinderen hierin bekend (wie heeft welke informatie, wat gebeurt er met de mening van kinderen en wie legt dit uit aan kinderen als zij met verschillende professionals te maken hebben?)				
6. Kennen jullie als schoolprofessionals en zorg-/ veiligheidsprofessionals elkaar persoonlijk?				
7. Kent u elkaars professionele mogelijkheden en grenzen en hoe u elkaar hierin kunt aanvullen?				
8. Hebben professionals uit verschillende organisaties weleens met elkaar meegelopen of samen scholing gevolgd? Dit onderling begrip en een gemeenschappelijke taal bevorderen.				
9. Hebt u de beschikking over een sociale kaart waarin de beschikbare voorzieningen en hulp inclusief contactpersonen inzichtelijk zijn?				
10. Zijn casuïstiekoverleggen helder en handig georganiseerd? Oftewel: spreken mensen elkaar die elkaar moeten spreken, voldoende om goed te kunnen samenwerken en in een toereikende samstelling zonder dat het onnodig tijd kost?				
11. Wordt er geïnvesteerd in integrale samenwerking (inclusief bijvoorbeeld kwartiermakers, tijd/budget voor het bouwen van samenwerkingsrelaties) in plaats van dat wordt uitgegaan van de bestaande situatie en men ervan uitgaat dat de benodigde samenwerking automatisch wel tot stand komt?				
12. Wordt de Factsheet De sterkste schakels voor wat werkt in samenwerking tussen jeugdgezondheidszorg, wijkteams en onderwijs benut? https://assets.ncj.nl/docs/f8b50a5a-2776-4749-b1c8-0e2b09d38d39.pdf				

2.4 Een selectie van kinderrechten schept een focus op veilig opgroeien

In het kinderrechtenverdrag zijn de randvoorwaarden voor gezonde ontwikkeling vastgelegd. Deze rechten zijn allemaal belangrijk en bestrijken meerdere leefgebieden. Voor deze gids wordt een selectie van kinderrechten uitgelicht die samenhangen met het veilig opgroeien in huiselijke kring, omdat juist deze rechten van belang zijn als kinderen thuis in de knel zitten of dit bij leeftijdgenootjes zien. De selectie laat meteen zien hoe belangrijk kinderrechten ook zijn voor kinderen in Nederland, dus niet alleen voor kinderen die ver weg wonen, en voor minder rijke landen met bijvoorbeeld andere basisbehoeften, zoals gezond voedsel missen en minder toegang hebben tot zorg. De kinderrechten worden hier genoemd, maar niet nader toegelicht. Daarvoor zijn meerdere handzame uitgaven beschikbaar, waaronder beschrijvingen die voor kinderen duidelijk maken wat er met de rechten bedoeld wordt, zoals het kinderrechtenverdrag¹⁹ voor kinderen en jongeren.

¹⁹ <https://www.unicef.nl/files/Unicef-kinderrechtenverdrag-voor-jongeren-2019.pdf>

2.5 De beslisboom is een boom die u helpt beslissingen te nemen

In onderstaande boom ziet u terug wat van belang is om veilig op te groeien.
De wortels staan voor wat nodig is voor een veilig (basis)klimaat. In de stam staat de selectie van de kinderrechten die horen bij veilig opgroeien.
De takken/vertakkingen geven een aantal keuzes die u kunt maken met een (onderwijs)team. De vertakkingen leiden naar meerdere materialen/programma's die ingezet kunnen worden. De nummers bij de vertakkingen corresponderen met de nummers van materialen in bijlage 1. Hier kunt u bekijken wat u het meeste aanspreekt en past bij uw context.
Zo geeft deze boom een leidraad en vormt hij gespreksstof voor de invulling van Ieder kind geïnformeerd in uw eigen school.

*"Datgene wat ons bindt,
zijn de rechten van het kind."*

Marga Beckers,
senior adviseur
Nederlands centrum
Jeugdgezondheidszorg

Kernrechten waar de rest van de rechten op voortbouwen:

Nr 2	bescherming tegen discriminatie
Nr 3	belang van het kind voorop
Nr 6	overleven en ontwikkeling
Nr 12	horen & meewegen van de mening van het kind t.a.v. wat het direct raakt

Basisrechten:

Nr 9	contact met beide ouders
Nr 17	toegang tot informatie
Nr 24	toegang tot gezondheid(szorg)
Nr 26	levensstandaard genoeg voor ontwikkeling

Recht op bescherming:

Nr 11	tegen ontvoering
Nr 16	van privacy en tegen inmenging en laster
Nr 19	tegen mishandeling
Nr 33	tegen drugs
Nr 34/36	tegen (seksuele) exploitatie

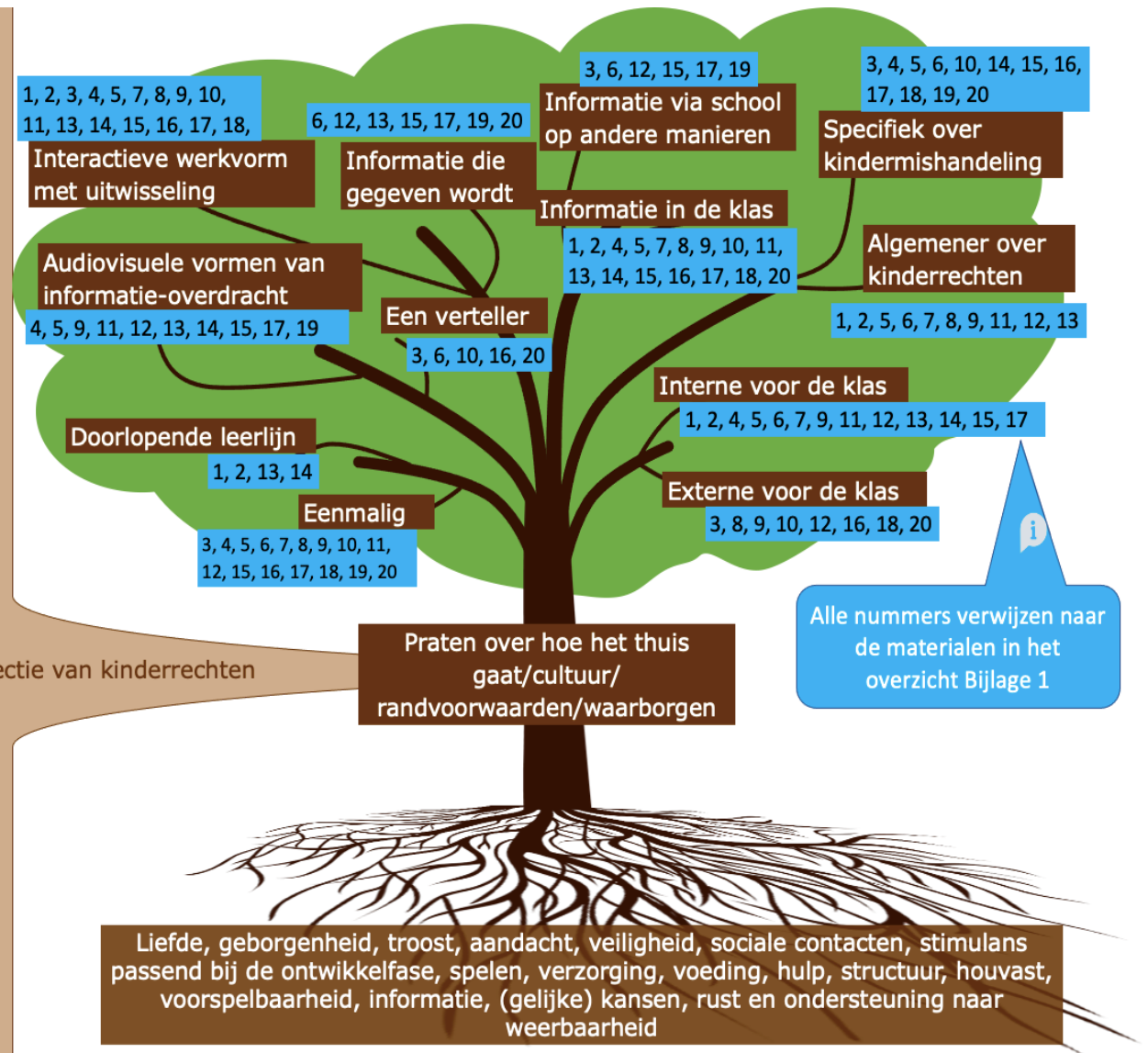
Recht op hulp:

Nr 5	verantwoordelijkheid ouders
Nr 18	begeleiding van ouders
Nr 39	herstel, passende zorg

Rechten voor extra kwetsbare kinderen:

Nr 20	van kind zonder gezin
Nr 23	zorg en participatie van gehandicapte kinderen
Nr 25	evaluatie uithuisplaatsing

Selectie van kinderrechten

3. Ook aan de slag met ieder kind

geïnformeerd in uw werk?

U staat er vast niet iedere dag bij stil, maar waarschijnlijk is het meeste van wat u in uw werk doet gebaseerd op kinderrechten. Zo hebben kinderen recht op gezondheid, op onderwijs, op hulp als dit nodig is en op veilig opgroeien, met het oog op hun ontwikkeling.

Vormen de kinderrechten niet de basis voor uw werk?

In het vorige blok kon u lezen welke kernboodschappen u aan kinderen kunt overbrengen. Spraken de kernboodschappen voor professionals u aan? Welke bleef bij u het meest hangen? En welke zou u graag onder de aandacht brengen bij een collega of een professional uit een andere discipline of organisatie waarmee u samenwerkt?

Hebt u in de beslisboom keuzes gemaakt over de wijze waarop u aan de slag wilt met kinderrechten? Kies dan de gewenste materialen erbij; in het materialenoverzicht in Bijlage 1 vindt u er meer over.

Vanuit klankbordregio's werd bevestigd dat het zinvol is de ververschillende kinderrechten in een doorgaande lijn te koppelen aan de verschillende ontwikkelingsleeftijden. De uitwerking van de kinderrechten verschilt immers per ontwikkelingsleeftijd, evenals de wijze van aanbieden. Zie Bijlage 2 voor een tweetal voorbeelduitwerkingen.

In deze gids vindt u verschillende tips. Kijk vooral naar datgene waar u iets aan hebt. Het blijft altijd maatwerk om te doen wat past bij uw context. In het overzicht in Bijlage 1 is op een rijtje

gezet wat er zoal al beschikbaar is aan materialen en programma's om kinderrechten, kindermishandeling en praten over thuis aan bod te laten komen in de klas. Het overzicht is niet uitputtend. Het beperkt zich tot bruikbare materialen die gericht zijn op kinderen en jongeren en die over kinderrechten en onveiligheid gaan. Met de juiste waarborgen zijn er vele wegen die naar Rome leiden. Het is natuurlijk niet alleen belangrijk welke materialen gebruikt worden, maar ook wat de context is, welke randvoorwaarden uw organisatie aanbrengt en hoe jullie het praktisch invullen. Hoe maakt u het verschil?

3.1 Tips vanuit en voor de praktijk, voor als je aan de slag gaat

Gedurende het project Ieder kind geïnformeerd werd een aantal klankbordregio's gevolgd. Zij zijn al geruime tijd aan de slag met het praten met kinderen over hun rechten en het versterken van de verbindingen tussen partijen om hiervoor de randvoorwaarden te scheppen. Dit heeft geresulteerd in een aantal aanbevelingen en tips die voortkomen uit hun ervaringen. Ook hebben we gesproken met onderzoekers en met ervaringsdeskundigen. Op basis hiervan hebben we succesfactoren op een rijtje gezet om praktisch aan de slag te gaan om van Ieder kind geïnformeerd realiteit te maken in plaats van de naam van een project:

1. Tips voor ondersteunende randvoorwaarden
2. Tips voor als u aan de slag gaat met kinderen en jongeren

Tips voor ondersteunende randvoorwaarden

Voordat u aan de slag gaat, is het belangrijk dat er aandacht is voor randvoorwaarden die bevorderen dat u met de focus op veilig opgroeien ook bereikt wat u voor ogen heeft. Soms zijn dit randvoorwaarden die bestuur en beleid alleen kunnen creëren, maar als professional kunt u zelf ook al veel doen of onder de aandacht brengen. Als u zelf vastloopt, kunt u deze punten ook aankaarten bij uw collega's of leidinggevende.

- Op 20 november is de dag van de rechten van het kind en in die week de Week tegen Kindermishandeling. Zorg dat er dan aandacht aan besteed wordt. Investeer in aandacht voor kinderrechten en kindermishandeling in het onderwijs.
- Ga in elke klas van PO, VO en MBO het gesprek met kinderen en jongeren aan over veilig opgroeien.
- Zorg voor een kartrekker en een team waarin gemeente- en onderwijsvertegenwoordiging aanwezig is.
- Investeer in randvoorwaarden en draagvlak voor het behandelen van deze thema's in de klas of op de ontmoetingsplek met kinderen.
- Zorg voor voldoende kennis, inzicht en steun bij onderwijsprofessionals die hiermee aan de slag gaan.
- Benut financiering/ beschikbare middelen voor het gebruik van bestaande materialen Formuleer afspraken tussen de gemeente en onderwijspartijen op het niveau van het OOGO (op overeenstemming gericht overleg) passend onderwijs en het OOGO jeugd.

- Check of expliciet in de meldcodes van scholen, wijkteams, jeugdgezondheidszorg en hulppartners is opgenomen dat kinderen geïnformeerd worden over:
 - hun rechten,
 - wat er gebeurt na een eventuele melding en
 - wie op de hoogte is en wie beschikbaar is voor het kind bij vragen.

Voeg dit zo nodig toe en/of stuur aan op aanpassing.

- Organiseer inhoudelijke en netwerkvergaderingen tussen de schoolprofessionals en zorg-/veiligheidsprofessionals. Korte lijnen zorgen ervoor dat mensen elkaar laagdrempelig en snel weten te vinden. Als zij elkaar al kennen in goede tijden, kunnen zij bovendien bij wrijving ook gemakkelijker afstemmen.
- Ga in samenspraak aan de slag. Sociale teams zijn onderdeel van een wijk/buurt, net als de school. Scholen en leerkrachten hoeven niet alleen te staan in het bespreekbaar maken van kindermishandeling. Door dit gezamenlijk op te pakken is het ook mogelijk om de signalen verder te bespreken en nazorg te bieden.
- Investeer in contact met Veilig Thuis en met het eigen gemeentelijk team, zodat er snel geschakeld kan worden.
- Veranker kinderrechten en kindermishandeling in de beroepsopleidingen in uw regio. In de klankbordregio's is daar ruime ervaring mee opgedaan en is gezien dat dit werkt.

Tips voor als u aan de slag gaat met kinderen en jongeren

- Praat mét kinderen, niet (alleen) óver kinderen.
- Ontschuldig: communiceer altijd dat het niet de schuld is van kinderen zelf als zij in een nare en onveilige thuissituatie zitten.

- Maak duidelijk dat het kind zelf mag beslissen wat het vertelt.
- Zorg er elke ochtend voor dat alle kinderen echt gezien worden. Dit kan door middel van een kort, individueel gesprek, een persoonlijke begroeting of iets anders.
- Benut de inzet van ervaringsdeskundigen.
- Train gespreksvaardigheden, bijvoorbeeld met een acteur. Het is van belang dat leerlingen en leerkrachten leren dat in principe overal over gepraat kan en mag worden.
- Zorg ervoor dat kinderen vaker uitgenodigd worden om te vertellen.
- Houd altijd rekening met loyaliteit naar primaire opvoeders en het belang van kinderen om een connectie te hebben met hun familie, ook als er onveiligheid is (geweest).
- Overleg vooral met collega's en ga op zoek naar informatie die u ondersteunt en houvast geeft.

Zie voor handreikingen meerdere uitgaven van Augeo (<https://www.augeo.nl/schooltips>), Stichting school en Veiligheid <https://www.schoolenveiligheid.nl/> en het Nji <https://www.nji.nl/nieuws/sociaalvaardigheidstraining-kan-effectiever>

3.2 Weten en doen

Gedurende het project zijn nog een aantal andere inzichten naar voren gekomen, die niet te vangen zijn in praktische tips. Als we het over informeren van kinderen hebben, hebben we het altijd over weten én doen. Het is immers belangrijk dat u als professional kennis en inzicht hebt, maar daarnaast ook zicht

hebt op handelingsperspectieven.

Voor kinderen kan de drempel om te praten over hoe het thuis gaat heel hoog zijn. Dit kan verschillende redenen hebben, bijvoorbeeld dat zij bang zijn voor de gevolgen van openheid, voor boosheid van ouders of voor het van hun ouders gescheiden worden door hulpverleningsinstanties of het gebrek aan vertrouwen dat er iets kan veranderen of dat er hulp voor hen is. Ook kan meespelen dat het simpelweg lastig is voor kinderen om zich goed te uiten. Als kinderen zelf in de knel zitten of zich zorgen maken over een leeftijdsgenootje, versterkt u hun positie door hen ook kennis en mogelijkheden aan te reiken voor actie. Anders kunt u als professional de situatie voor kinderen nog belastender maken. Dat kan zo weinig zijn als een mening geven of om hulp vragen. Tenminste, ogenschijnlijk is dit simpel, maar het kan tegelijk de sleutel tot verandering zijn.

Sociaal-emotionele vaardigheden

Het verbeteren van sociaal-emotionele vaardigheden blijkt bij te dragen aan het herkennen van kindermishandeling en zelfbeschermingsvaardigheden. Deze vaardigheden zijn breder van belang voor de ontwikkeling van kinderen tot zelfstandige, gezonde en evenwichtige volwassenen. In dit licht kunnen de vaardigheden ook wel 'levensvaardigheden' worden genoemd. In het onderwijs is meer en meer aandacht voor deze aspecten van ontwikkeling. In het materialenoverzicht voerde het te ver om ook deze categorie programma's op te nemen. Op de sites van het Augeo²⁰, de Jeugdgezondheidszorg²¹ en het NJI²² is hierover meer informatie te vinden.

²⁰ <https://www.augeo.nl/nl-nl/steun/>

²¹ <https://www.ncj.nl/actueel/nieuws/artikel/sociaal-emotionele-vaardigheden-in-het-onderwijs>

²² <https://www.nji.nl/nl/Databank/Effectieve-Jeugdinterventies/Interventies/Erkend?thema=sociale+vaardigheden> en <https://www.nji.nl/nieuws/sociaalvaardigheidstraining-kan-effectiever>

Weten!

- Kinderen krijgen informatie over hun rechten rond veilig opgroeien en wat onveiligheid thuis inhoudt.
- Leerkrachten krijgen informatie over kinderrechten, veilig opgroeien in relatie tot goed kunnen leren, (signalen, oorzaken en gevolgen van) kindermishandeling en huiselijk geweld.
- Ouders worden ervan op de hoogte gebracht dat er op school als vast onderdeel aandacht is voor kinderrechten en voor hoe het thuis gaat.
- Er zijn do's geformuleerd voor leerkrachten met het oog op de lessen en communicatie met kinderen.

Doen!

- Er is handelingsperspectief voor kinderen, schoolprofessionals en ouders ten behoeve van het steunen van kinderen die het thuis moeilijk hebben, inclusief een lijst met ondersteuners. Betrokkenen weten wat zij zelf kunnen doen in zo'n situatie.
- Er zijn één of meer professionals op de school toegerust om als aanspreekpunt voor leerlingen en collega's te fungeren en die aanwezig is/zijn bij de lessen.
- Er is warm contact met professionals die kunnen ondersteunen bij gespreksvoering met ouders en kinderen en hulp kunnen bieden/kunnen interveniëren als er problemen in huiselijke kring zijn (laagdrempelige lokale samenwerking).
- Er wordt ouders informatie gegeven met handelingsperspectief als zij zelf hulp nodig hebben of bij een vriendje/vriendinnetje van hun kind/ander gezin onveiligheid signaleren/zich zorgen maken.

Goede voorbereiding en een veilige omgeving creëren zijn belangrijk

Als u in de klas in gesprek gaat over kinderrechten en kindermishandeling, zijn een goede voorbereiding en afspraken extra belangrijk. Kinderen moeten zich veilig kunnen voelen, ook als de onderwerpen hen raken, om welke reden dan ook. Het is dan ook aan te bevelen om van tevoren goed na te denken over wat wel en wat niet klassikaal aandacht krijgt. Als kinderen dingen vertellen, is steeds de afweging: tot welk punt geef ik hier klassikaal ruimte voor en waarover kan ik beter later een-op-een met het kind doorpraten? Kinderen kunnen niet altijd overzien wat onthullingen in het bijzijn van anderen later nog voor impact hebben. Daarnaast kunnen emoties geuit worden en kan er een dynamiek tussen kinderen ontstaan die om een zorgvuldige aanpak vraagt. Respect en steun zijn hierin uiteraard gewenst en (ver)oordelen ongewenst. U kunt zelf het beste inschatten wat er aan waarborgen passend en nodig is in uw situatie. Bespreek dit soort dingen in het team en met samenwerkingspartners die ervaring hebben met praten over deze thema's met kinderen.

In Bijlage 3 staat een voorbeeld van hoe Rotterdam deze waarborgen invulling heeft gegeven.

Het kinderrechtenverdrag uitleggen aan kinderen start bij ontwikkelbehoeften

Beginnen over kinderrechten kan lastig zijn. Hieronder staat kort uitgelegd wat het kinderrechtenverdrag is en vindt u tips om met kinderen over kinderrechten te spreken. In bijlage 1 worden allerlei materialen genoemd die gebruikt kunnen worden.

Als kind heb je het recht om veilig en gezond op te groeien. Veilig opgroeien betekent niet alleen genoeg te eten en een huis om in te wonen.

Kinderen hebben ook liefde en aandacht van hun ouders of anderen die voor je zorgen nodig. Je hebt bijvoorbeeld recht op goede hulp als iets moeilijk is. Ook ouders hebben daarnaast recht op hulp bij de opvoeding.

Om je goed te kunnen ontwikkelen zijn ook spel en informatie belangrijk. Kinderen hebben het recht om hun mening te geven. Er zijn ook rechten voor kinderen die extra kwetsbaar zijn. Al deze afspraken zijn verzameld in het kinderrechtenverdrag. Bijna alle landen in de wereld hebben hun handtekening eronder gezet. Zo ook Nederland. Dit betekent dat Nederland zich moet houden aan de afspraken en soms mensen gezinnen moet helpen of ingrijpen als kinderen niet krijgen wat zij nodig hebben.

Unicef heeft een mooie uitgave van het kinderrechtenverdrag voor kinderen en jongeren.²³

²³ <https://cdn.portalengroep.nl/data/ftpstorage/unicefkinderrechtenverdrag.pdf>

Ik was een 11-jarig jongetje,
slachtoffer van dagelijks huiselijk geweld en
een huiselijk misdrijf waarbij mijn moeder en twee jongere broertjes om het
leven kwamen, toen ik in groep 8 bij Meester Taco in de klas kwam. Ik was vooral
stil en zat vaak in mijn eigen bolletje maar toch... Toch lukte het Taco om mij
langzaam uit mijn bolletje te laten kruipen en mij de zojuist benoemde gevoelens
te geven, waardoor ik weer vertrouwen kreeg en begon te stralen,
ondanks de heftige gebeurtenissen.
Taco was een inspiratiebron en een belangrijke factor in mijn levensavontuur.

(Danny Dijkhuizen)

Bijlage 1: Beschikbaar materiaal

De beslisboom (op pagina 22) kan helpen om de juiste keuze te maken.

Overzicht van materialen, gekoppeld aan inzetbaarheid in relatie tot focus en leeftijd/leerjaar

Hieronder is een overzicht van materialen opgenomen die gebruikt kunnen worden om aandacht te besteden aan deze thema's. Voor leerlingen vanaf groep 3 zijn door het hele curriculum onderdelen van het kinderrechtenverdrag geweven, maar nergens worden curriculum en de kinderrechten rondom veilig opgroeien expliciet gekoppeld. Het huidige curriculum biedt in die zin ook ruimte om aandacht te besteden aan deze thema's. Lesmateriaal voor jonge kinderen is vooral gericht op het leren praten over hun eigen mogelijkheden, kenmerken, wensen, gevoelens, beperkingen en voorkeuren (bron: TULE ²⁴kerndoelen). Dit komt terug in methoden voor sociaal-emotionele ontwikkeling voor kleuters en sluit daarmee goed aan bij de doelen van het project Ieder kind geïnformeerd. Hierin wordt er vooral op ingezet dat kinderen leren dat zij het mogen aangeven als er dingen gebeuren die zij niet fijn vinden. Om dit inzichtelijk te maken is hieronder een uitwerking toegevoegd met beschikbare materialen, aangevuld met bereik en focus. De beslisboom kan gebruikt worden om te besluiten welk materiaal past bij de wensen en mogelijkheden van de school.

²⁴ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2006/04/28/kerndoelenboekje>

➤ *Algemene kinderrechten en de leeftijd waarop u met het materiaal kunt beginnen*

Materiaal	Groep	Werkvorm	Tijdsduur	Kosten
1. Vreedzame school <i>CED</i>	Hele schoolloopbaan	Informeren en interactief door eigen leerkracht	Doorlopend	Situatieafhankelijk

De Vreedzame School is een compleet programma voor basisscholen voor sociale competentie en democratisch burgerschap. Thema's die aan bod komen zijn onder andere sociale veiligheid, omgaan met (ongewenst) gedrag, ouderbetrokkenheid en de groepsvergadering, waarbij leerlingen mogen meepraten over zaken die hen aangaan.

Recent is de module Kinderrechten ontwikkeld. De module Kinderrechten bestaat uit vier lessen voor de bovenbouw. Kinderen worden aangezet tot nadenken over mensen- en kinderrechten, leren welke belangrijke rechten er zijn, waarom ze zijn ontstaan en wat de relatie is met de grondwet. Leerlingen gaan daarnaast met elkaar in debat over mensenrechten en denken na over hun eigen rol of verantwoordelijkheid, ook binnen de context van hun eigen school.

De Vreedzame School wordt gebruikt door 1.000 scholen in Nederland.

Meer informatie: <https://www.vreedzame.school/67-publiek-domein/nieuwsbrief/2019/oktober/601-module-kinderrechten>

Materiaal	Groep	Werkvorm	Tijdsduur	Kosten
2. Tolbox Mensenrechten op school <i>College voor de Rechten van de Mens</i>	Groep 1-8 en VO	Informeren en opdrachten, door eigen leerkracht	45 korte en langdurende werkvormen	Gratis

Uitgebreide toolbox met 45 korte en langdurende werkvormen over mensenrechten en kinderrechten voor verschillende leeftijdscategorieën. De informatie wordt gekoppeld aan toegankelijke opdrachten, die individueel of gezamenlijk als klas zijn uit te voeren. De werkvormen zijn direct in de klas te gebruiken of er wordt verwezen naar een lespakket dat aangevraagd of gedownload kan worden.

Thema's:

- 3-6 jaar: over gelijkwaardigheid en vrijheid;
- 6-12 jaar: over het kinderrechtenverdrag in binnen- en buitenland;
- 12-18 jaar: kinderrechten en reflectie op je eigen plaats in de maatschappij.

Het College voor de Rechten van de Mens biedt samen met de medeauteurs van de toolbox verschillende ondersteuningsmogelijkheden aan voor scholen en docenten die met de toolbox aan de slag willen.

Meer informatie: <https://mensenrechten.nl/nl/opschool>

Materiaal	Groep	Werkvorm	Tijdsduur	Kosten
3. Theater	Theater Lot's Channel: groep 1-8	Creatieve werkvorm door externen	Theater Lot's Channel: 45-90 minuten	Situatieafhankelijk
	Theater in Feite: groep 7-8, VO		Theater in Feite: Een liefdevol land: 30-45 minuten + lespakket	

Theater Lot's Channel - Lot's Foundation:

De voorstellingen van Lot's Channel zijn bedoeld als introductie op het gesprek met kinderen over hun rechten. Er zijn drie verschillende voorstellingen voor verschillende doelgroepen. De voorstellingen snijden thema's aan als scheiding, verwaarlozing, discriminatie, pesten en vriendschap.

Theater in Feite:

Een liefdevol land: een voorstelling om het bewustzijn over kinderrechten te vergroten. Er wordt stilgestaan bij kindermishandeling, kinderarbeid, recht op onderwijs, vluchtelingenkinderen en kindsoldaten.

Blauwe plekken: een voorstelling over kindermishandeling naar het boek 'Blauwe plekken' van Anke de Vries. De voorstelling wordt in de klas gespeeld, omdat dit een veilige omgeving is. Er hoort een lespakket bij de voorstelling en de school wordt erbij betrokken om de verwerking goed te laten verlopen.

Meer informatie:

- <https://www.lotschannel.com/scholen/voorstellingen>
- <https://www.theaterinfeite.nl/theater-met-inhoud/kinderrechten>

Materiaal	Groep	Werkvorm	Tijdsduur	Kosten
4. Onderzoek met Lot - Lot's Foundation	Groep 5 t/m groep 8, onderbouw VO	Informeren en interactieve werkvormen door eigen leerkracht	Korte opdrachten	Lesmateriaal gratis te downloaden, kosten onderzoekskaarten onbekend

Onderzoek met Lot: gesprekskaarten om met kinderen op een aansprekende manier over hun rechten te praten. De set bestaat uit 42 onderzoekskaarten over 10 kinderrechten. Voor ieder kinderrecht zijn 4 soorten kaarten met diverse vragen:

- Denk-verder-vraag: uitleg
- Denk-door-vraag: filosofievraag
- Vertel je verhaal: eigen ervaringen uitwisselen
- Aan de slag: doekaart

Daarnaast biedt Lot's Foundation verschillende filmpjes aan over kinderrechten, met bijbehorend lesmateriaal. Ook is de lesbrief 'Recht op een veilig thuis' te downloaden, met een verhaal en opdrachten over je thuis voelen en over het recht op bescherming tegen mishandeling.

Meer informatie:

- <https://www.lotschannel.com/scholen/nieuws/43/onderzoek-met-lot-gesprekskaarten>
- <https://www.lotschannel.com/scholen/downloads>

Materiaal	Groep	Werkvorm	Tijdsduur	Kosten
5. Kinderrechten-filmfestival - Unicef	Groep 6-7-8	Interactieve werkvorm door eigen leerkracht	1 algemene les over kinderrechten 6 digilessen over het maken van een film	Gratis

Het Unicef Kinderrechten Filmfestival is het grootste filmfestival op YouTube, waarbij kinderen zelf hun mening en ideeën over kinderrechten geven door een film te maken over een kinderrecht dat zij belangrijk vinden.

De leerlingen spelen zelf mee in de film, die wordt gemaakt onder leiding van filmcoaches en in première gaat op het YouTube-kanaal. Een klas kan zich aanmelden door een korte film te maken, een tekening van een kinderrecht te maken of een kort verhaal te schrijven over een kinderrecht.

Unicef heeft een lespakket ontwikkeld waarbij in zes lessen aandacht wordt besteed aan het kinderrechtenverdrag en het maken van een eigen filmpje. Ook bestaat er een algemene digiles over kinderrechten (<https://www.youngcrowds.nl/unicef/>)

Er zijn al heel veel filmpjes door kinderen over kinderrechten gemaakt, in het kader van het Kinderrechten Filmfestival. Deze filmpjes zijn verzameld op het YouTube-kanaal en zijn in totaal al 127 miljoen keer bekeken. Er zijn een aantal filmpjes die gaan over kindermishandeling, zie bijvoorbeeld:

- <https://www.youtube.com/watch?v=Qo7Ba-aVqhw>
- <https://www.youtube.com/watch?v=yhywHdEJXI4>

Meer informatie:

- <https://www.krff.nl>
- Digitale lessen: <https://www.krff.nl/hoe-kun-je-meedoen-aan-ons-filmfestival>
- <https://www.youtube.com/channel/UCOqHdsyPkVFIfMIW8yLUW0q>

Materiaal	Groep	Werkvorm	Tijdsduur	Kosten
6. Kinderrechten Checklist <i>KinderrechtenNU</i>	Groep 6-7-8	Informeren door eigen leerkracht	Eén les.	Gratis

Samen met kinderen in de leeftijd van 9 tot 12 jaar vertaalde KinderrechtenNU het kinderrechtenverdrag in de Kinderrechtenchecklist, die kinderen en volwassenen op een laagdrempelige manier bewust maakt van kinderrechten.

Op de Kinderrechtenchecklist kunnen kinderen aanvinken wat een kind nodig heeft om op te groeien. Ook staan er tips op de checklist voor als kinderen hulp nodig hebben.

Meer informatie:

- https://kinderrechtennu.nl/assets/files/KRNU_Checklist-20-KIND-A4-PRINT.pdf → voor kinderen
- https://www.kinderrechtennu.nl/assets/files/KRNU_Checklist-20-PROF-A4-PRINT.pdf → voor professionals
- https://kinderrechtennu.nl/assets/files/KRNU_Checklist-20-OUDE-A4-PRINT.pdf → voor ouders

Materiaal	Groep	Werkvorm	Tijdsduur	Kosten
7. Kinderrechten werkboek voor kinderen <i>Het Kinderrechten-collectief</i>	Groep 6-7-8	Informeren en interactieve werkvormen door eigen leerkracht	28 pagina's met informatie en opdrachten.	Gratis

Het werkboek heeft als doel kinderen te informeren over kinderrechten en aan de hand van verschillende opdrachten zelf aan de slag te gaan met kinderrechten. Kinderen die hun rechten kennen kunnen beter voor zichzelf opkomen.

In het werkboek wordt gebruikgemaakt van enkele fictieve verhalen over kinderen. Deze verhalen worden gekoppeld aan specifieke kinderrechten en de leerlingen kunnen aan de slag met bijbehorende opdrachten, bijvoorbeeld in de vorm van een quiz, het maken van een eigen kwartetspel of een klassikale discussie.

Het is mogelijk om naast de werkboeken ook een poster te bestellen om op te hangen in de klas. Op deze poster staan alle kinderrechten.

Meer informatie: https://www.kinderrechten.nl/werkboekje-over-kinderrechten/?qclid=CjwKCAiAu8SABhAxEiwAsodSZN_JASMnAjEfly_n1WtsJtoFdsw3luZO-qFMGBXg6V27gjMulyaKzxoCf8EQAvD_BwE

Materiaal	Groep	Werkvorm	Tijdsduur	Kosten
8. Het Kinderrechtenspel - KinderrechtenNU	Groep 6-7-8	Interactieve workshop door externe organisatie	Eén les	Situatieafhankelijk

Het Kinderrechtenspel wordt gespeeld tijdens een workshop in de klas. De workshop begint met een kringgesprek waarin kinderen gevraagd wordt wat ze wel en niet nodig hebben om veilig op te groeien en wat je als kind kunt doen als het niet goed gaat. Het kinderrechtenspel wordt vervolgens gespeeld in kleine groepjes onder leiding van een volwassene. De kinderen leren spelenderwijs zelf hun leven en leefomgeving in kaart te brengen, aan de hand van kaarten met vragen. De kaarten hebben vier verschillende kleuren, die staan voor: wat doe je, wie ben je, wat vind je, wat weet je? De les eindigt vervolgens weer in de kring, waarin besproken wordt wat de leerlingen ervan vonden.

Meer informatie: <https://kinderrechtennu.nl>

Materiaal	Groep	Werkvorm	Tijdsduur	Kosten
9. Ken je rechten - Unicef	Groep 7-8	Informeren en opdrachten, door eigen leerkacht	12 korte opdrachten	Gratis

Werkboek over het kinderrechtenverdrag, met informatie en opdrachten betreffende veilig en gezond opgroeien.

Met vragen en opdrachten reflecteren leerlingen aan de hand van het Kinderrechtenverdrag op hun eigen leven. Het werkboek kan gebruikt worden voor burgerschapsonderwijs en sluit aan bij de kerndoelen van het leergebied 'Oriëntatie op jezelf en op de wereld'.

Het lesmateriaal is te bestellen in de vorm van een pakket met 30 werkboekjes, voor iedere leerling een naslagboekje met kinderrechten, een digitale les met interactieve opdrachten en filmpjes, een docentenhandleiding en een poster.

Meer informatie: <https://www.unicef.nl/jeugd/docent/lesmateriaal>

Materiaal	Groep	Werkvorm	Tijdsduur	Kosten
10. Qpido	Vanaf groep 7 t/m MBO	Informeren door externe organisatie	SnAppje: 1,5 uur Liefde is ...: 4 lessen	Situatieafhankelijk

Qpido geeft voorlichting op scholen over seksualiteit en relaties. Er is veel aandacht voor relaties tussen jongeren onderling en het stellen van grenzen. De focus ligt op een gezonde ontwikkeling en op risico's en grensoverschrijding. Voor basisschoolleerlingen bestaan de volgende mogelijkheden:

- SnAppje: een voorlichting voor groep 7 en 8 over sexting en grooming. Het doel van SnAppje is het vergroten van kennis over en bewust zijn van de risico's van social media. De voorlichting duurt 1,5 uur en wordt gegeven door twee voorlichters van Qpido.
- Liefde is ...: thema's als liefde en seks, respect en grenzen worden in vier voorlichtingslessen voor groep 8 en het VO behandeld.

Qpido verzorgt ook voorlichting in zorginstellingen waar jongeren in residentiële zorg verblijven of op ambulante basis begeleidt worden. Ook geeft Qpido trainingen aan ouders en professionals over onder andere opvoeden en seksualiteit, sexting en grooming, Vlaggensysteem en seksueel misbruik bij jongens.

Meer informatie: www.qpido.nl

Materiaal	Groep	Werkvorm	Tijdsduur	Kosten
11. School for right	Groep 1-8 en VO	Informeren en interactieve werkvormen door eigen leerkracht	-	Gratis

Een Belgische webiste met lesmateriaal over kinderrechten, gericht op verschillende doelgroepen. Het materiaal kan niet per post naar Nederland verzonden worden, maar is wel direct kosteloos te downloaden. Enkele voorbeelden:

- Memoryspel de Kinderrechtenboot: kinderen leren al spelenderwijs over de kinderrechten en praten hier met elkaar over.
- Reportage Echtscheiding; wie moet beslissen?: kinderen bespreken de mogelijkheden over inspraak in familieaangelegenheden aan de hand van een filmpje over een meisje in een echtscheidingssituatie.

Meer informatie:

- <https://www.schoolforrights.be/nl/lesmateriaal>
- <https://www.schoolforrights.be/nl/teaching-materials/kinderrechtenboot-affiche-en-memoryspel>
- <https://www.schoolforrights.be/nl/teaching-materials/reportage-echtscheiding-wie-moet-beslissen>

Materiaal	Groep	Werkvorm	Tijdsduur	Kosten
12. Villa Pinedo		Informeren	-	Gratis

Een organisatie voor kinderen met gescheiden ouders. Kinderen kunnen met vragen terecht op een forum. Daarnaast bestaat er voor kinderen vanaf 10 jaar de mogelijkheid om gekoppeld te worden aan een buddy om mee te chatten. Deze buddy's zijn vrijwilligers die zelf ook in een scheidingssituatie hebben gezeten.

Villa Pinedo heeft een Scheidings-lespakket samengesteld voor docenten. Het lespakket bestaat uit de volgende onderdelen:

- Animatievideo voor docenten: oproep van kinderen met gescheiden ouders aan docenten
- Open brief voor ouders van kinderen in groep 8
- Open brief aan alle leraren en leraressen van Nederland
- Spreekbeurtpakket over gescheiden ouders
- Nieuwsbegrip over scheiden
- Rapport voor de leraren en leraressen van Nederland

Meer weten: <https://www.villapinedo.nl/docenten/>

Materiaal	Groep	Werkvorm	Tijdsduur	Kosten
13. Lentekriebels - <i>Rutgers Kenniscentrum Seksualiteit</i>	Speciaal en basisonderwijs	Informeren en interactieve werkvormen door eigen leerkracht	Eén week, minimaal een les per dag	Situatieafhankelijk

In de Week van de Lentekriebels wordt een week lang lesgegeven over weerbaarheid, relaties en seksualiteit.

Elke dag wordt er in groep 1 t/m 8 minstens één les gegeven over deze thema's. Hiervoor is een doorlopend lespakket beschikbaar. Ook is er een leerlijn gemaakt waarin wordt aangegeven aan welke lessen minimaal aandacht moet worden besteed. Voor het speciaal onderwijs is apart lesmateriaal beschikbaar.

Kenniscentrum Seksualiteit Rutgers biedt een training aan om leerkrachten voor te bereiden op het geven van seksuele en relationele vorming in de klas.

Meer informatie: <https://www.seksuelevorming.nl/onderwijssoort/basisonderwijs/week-van-de-lentekriebels>

➤ *Specifiek kindermishandeling en de leeftijd waarop u met het materiaal kan beginnen*

Materiaal	Groep	Werkvorm	Tijdsduur	Kosten
14. Schildje	Kinderdagverblijf, groep 1-2	Informeren en interactieve werkvormen door eigen leerkracht	Het thema Schildje staat minimaal één week centraal, een lesprogramma duurt 30 minuten	Situatieafhankelijk

Schildje is een lesmethode voor jonge kinderen bij wie kindermishandeling op een laagdrempelige en preventieve manier bespreekbaar wordt gemaakt. Het thema Schildje staat minimaal één week centraal en de materialen blijven het hele schooljaar aanwezig in de klas. Leerkrachten volgen verplicht een interactieve training van Schildje.

Er zijn verschillende lespakketten beschikbaar:

- Totaalpakket kinderdagverblijven
- Minipakket basisonderwijs
- Totaalpakket basisonderwijs

De lespakketten bevatten verschillende materialen, zoals een geheimdooz, een troostkoffer en een prentenboek.

Door de inzet van het lespakket Schildje krijgen kinderen educatie rondom het onderwerp kindermishandeling, maar ervaren zij bovenal dat het niet normaal is, dat zij hier niet schuldig aan zijn en dat zij hierover kunnen en mogen praten. Meer informatie: www.schildje.nl

Materiaal	Groep	Werkvorm	Tijdsduur	Kosten
15. Blue & Yellow <i>Taskforce Kindermishandeling Hart van Brabant</i>	Groep 5/6	Informeren door eigen leerkracht	-	Gratis

Het project Blue & Yellow is ontworpen door de regionale Taskforce Kindermishandeling. Blue & Yellow (en sinds kort is ook Pink hieraan toegevoegd) zijn animatiefiguurtjes die spelenderwijs aan kinderen leren wat een normale thuissituatie is en waar kinderen om hulp kunnen vragen.

Blue, Yellow en Pink brengen via korte animatiefilmpjes verschillende onderwerpen onder de aandacht:

- Blue: heeft zelf te maken gehad met kindermishandeling en helpt anderen nu om hierover te praten en om hulp te vinden.
- Yellow: de ouders van Yellow zijn gescheiden en maken veel ruzie, waardoor Yellow bang en verdrietig wordt.
- Pink: verwaarlozing in verband met psychische problematiek ouders. Pink neemt de zorgtaken voor zijn jongere broertje en zusje op zich.

Op de website van het project staan filmpjes, verhaaltjes en tips, oefeningen voor het omgaan met moeilijke momenten en het in kaart brengen van het netwerk van een kind en advies voor hulp. Meer informatie: <https://www.zorgenomeenkind.nl/blue/>

Materiaal	Groep	Werkvorm	Tijdsduur	Kosten
16. Ervaringsdeskundigen Team-Kim	Groep 5-8	Interactieve lessenserie, door eigen leerkracht en externe organisatie	Zes weken, één dag per week	Situatieafhankelijk

Een ervaringsdeskundige komt in de klas en gebruikt eigen ervaringen om kinderen/jongeren iets te leren/inzicht te geven/te stimuleren tot het vragen van hulp.

Een ervaringsdeskundige/jongere van Team-Kim gaat met de kinderen in gesprek over kindermishandeling. Hierbij is altijd een gespreksleider aanwezig om de lessen te structureren en een veilige omgeving te creëren.

Docenten worden vooraf intensief bij het lesprogramma betrokken en de ouders worden geïnformeerd. De kinderen krijgen diverse creatieve en praktische opdrachten, die zij tezamen met leeftijdsgenootjes moeten uitvoeren, waardoor het onderwerp op een speelse en informatieve manier wordt behandeld.

De eerste les is een door Team-Kim in samenwerking met de Lot's Foundation gecreëerde les, die de docent zelf kan uitvoeren. De vijf lessen daaropvolgend worden door Team-Kim gegeven. De lessen worden verspreid over twee maanden, zodat de kinderen genoeg ruimte krijgen om de informatie te verwerken en een plek te geven.

Aan het einde van het lespakket wordt er door groep 6 of 7 een tool ontwikkeld in de vorm van een tas met tips en informatie voor leeftijdsgenoten. Deze tas presenteren zij aan ouders en andere leerlingen. De klassen 4 tot en met 8 krijgen een tas, die opgehangen kan worden in de klas.

Meer informatie: <https://www.team-kim.nl/scholenproject/>

Materiaal	Groep	Werkvorm	Tijdsduur	Kosten
17. Klokhuis-serie over kindermishandeling	Groep 6-7-8	Informerende en interactieve werkvormen door eigen leerkracht	Vijf lessen	Gratis

Een lessenserie uit 2013 (met later nog updates) over wat kindermishandeling is en wat je eraan kunt doen. Het doel van de Klokhuis-serie is om het onderwerp kindermishandeling bespreekbaar te maken en het taboe te doorbreken.

Er bestaat een bijbehorend lespakket, bestaande uit vijf lessen:

- Les 1: geluk, wat maakt jou (thuis) gelukkig?
- Les 2: verwaarlozing, wanneer is er sprake van verwaarlozing en hoe praat je hierover?
- Les 3: geweld, wat is huiselijk geweld, welke rechten heb je en hoe vraag je om hulp?
- Les 4: hulp, wat kun je doen aan kindermishandeling en hoe help je een ander?
- Les 5: logo ontwerpen bij de slogan 'Kindermishandeling, je kunt er wat aan doen!'

In de afleveringen komen slachtoffers, ouders, kinderen, leerkrachten, hulpverleners en omstanders aan het woord. Vragen zoals 'Waarom mishandelen sommige ouders hun kinderen?' en 'Hoe bied je hulp als er sprake is van kindermishandeling?' komen aan bod.

Meer informatie: <https://kindermishandeling.hetklokhuis.nl/>

Materiaal	Groep	Werkvorm	Tijdsduur	Kosten
18. Marietje Kessels Project	Groep 7-8	Informeren en interactieve werkvormen door externe organisatie	10 tot 12 lessen van één uur	MKP is onderdeel van het ondersteuningsaanbod Gezonde School. Scholen kunnen deze interventie aanvragen met financiële ondersteuning

Het Marietje Kessels Project (MKP) biedt trainingen om de weerbaarheid van kinderen te vergroten. Het project richt zich op de preventie van machtsmisbruik en grensoverschrijdend gedrag, zowel door leeftijdsgenoten als door volwassenen. Te denken valt aan seksueel misbruik, intimidatie, kindermishandeling en pesten.

De lessen worden wekelijks verzorgd door twee trainers, waarbij een vrouwelijke trainer lesgeeft aan de meisjes en een mannelijke trainer lesgeeft aan de jongens. Ook de leerkrachten zijn aanwezig bij de lessen. Er is aandacht voor mondelijke weerbaarheid en uitstraling, maar ook voor fysieke weerbaarheid.

Het project kan alleen ingezet worden als bepaalde randvoorwaarden gewaarborgd zijn. Voor de randvoorwaarden zie:
<https://www.marietjekessels.com/randvoorwaarden-marietje-kessels-project>

Materiaal	Groep	Werkvorm	Tijdsduur	Kosten
19. Care-Free-app - Naomy Rojnik	Vanaf 10 jaar	Informeren door eigen leerkracht		Gratis

De app Care-Free biedt kinderen van 10-18 jaar en ouder informatie over kindermishandeling. Door de informatie aan te bieden via een app wordt deze gemakkelijk en goed toegankelijk voor kinderen die zelf te maken hebben met mishandeling of kinderen die mishandeling vermoeden bij een vriendje of vriendinnetje. In de app kan gekozen worden voor de doelgroep 10-12 jaar en 13 jaar en ouder. De app kan gratis en anoniem gebruikt worden.

In ontwikkeling (eind 2021): In de GAME APP wordt een schoolse setting gecreëerd door middel van een verhaallijn waarbij drie personages met verschillende vormen van kindermishandeling te maken hebben in de thuissituatie. Tussendoor zullen de jongeren vragen gesteld krijgen over wat zij zien en mogen zij hier met behulp van een tool antwoord op geven. Op deze manier leren zij wat kindermishandeling is, waarom het gebeurt en wat je kunt doen als je je zorgen maakt over jezelf of een ander.

Er is een gratis toolbox verkrijgbaar, met daarin onder andere: een poster, een notitieboekje, een folder van Care-Free en folders van andere relevante organisaties. Meer informatie:

- Toelichting op de app: https://www.youtube.com/watch?v=Y4_fAnCHNVk
- <https://www.cjg043.nl/care-free-app-kindermishandeling-jongeren-10-jaar-en-ouder/>

Materiaal	Groep	Werkvorm	Tijdsduur	Kosten
20. Care-Free-gastles	10-18 jaar	Gastles door externe	1,5 tot 2 uur	?

Hoe is het voor een kind of jongere om onveilig op te groeien? Wat kun je doen als je je zorgen maakt over jezelf of een ander? Hier is in samenwerking met een ervaringsdeskundige tijdens een gastles aandacht voor. De gastlessen zijn geschikt voor jongeren van 10-18 jaar en ouder en voor professionals en duren 1,5-2 uur.

Dashboard (eind 2021, nog in ontwikkeling). Tijdens de training zijn verschillende tools aan bod gekomen. Deze tools zijn terug te vinden met concrete stappen in het dashboard. Op deze manier kan de professional altijd en snel de informatie terugvinden en gebruiken. Daarnaast geeft het dashboard uitleg over de gratis en anonieme app.

Materiaal	Groep	Werkvorm	Tijdsduur	Kosten
21. 4 Happinezz	Groep 1 - 8 Leerkrachten, schoolleiders, in-ers Ouders	Informerende en interactieve werkvorm	Lesprogramma ca. 30 minuten met 30 minuten extra Voorlichting ca. 1 tot 1,5 uur	Verschilt per situatie

4 Happinezz geeft voorlichting aan kinderen over hun kinderrechten en wat hun rol kan zijn t.o.v. van andere kinderen.

Daarnaast geeft 4 Happinezz voorlichting aan leerkrachten, schoolleiders en in-ers over de impact van huiselijk geweld en/of kindermishandeling, de vormen, signalering en gespreksvoering. En zijn wij voor casuïstiek beschikbaar.

Tevens verzorgt 4 Happinezz voorlichtingen voor ouders, om zo laagdrempelig mogelijk en oordeelvrij gesprekken aan te gaan zodat de hulpverlening sneller en beter op gang kan komen.

Door de brede inzet voor zowel kinderen, leerkrachten als ouders rondom het onderwerp huiselijk geweld en kindermishandeling, hopen wij het gesprek over dit onderwerp te normaliseren, bewustwording te creëren waardoor signalen sneller worden gezien en sneller en betere hulpverlening te bewerkstelligen. Meer informatie: www.4happinezz.com

Bijlage 2

Twee voorbeelden van een doorgaande leerlijn. De verschillende kinderrechten zijn in een doorgaande lijn te koppelen aan de verschillende ontwikkelingsleeftijden. Het is aan te bevelen om een doorgaande lijn te ontwikkelen voor kinderen van verschillende leeftijden. Dit kan op verschillende manieren. Op de volgende pagina's is een tweetal voorbeelden te zien:

1. Het eerste is een globale uitwerking van de kinderrechten over de leerjaren,
2. het tweede een gehanteerde uitwerking uit Tilburg, waar materialen gekoppeld zijn aan verschillende leerjaren.

Ieder kind geïnformeerd – een doorgaande lijn

LEERKRACHT

Ideeën voor verhalen Wat herkenbare figuren meemaken (in omgeving)	Welk recht wordt uitgelicht?	Wat moet het kind weten?	Leeftijd kind	Wat kan het kind doen?	Wat kan de professional doen?
<i>De figuren worden getroost als er iets engs gebeurt. Figuren zoeken troost.</i>	<i>IVRK – 6, 19, 39. Recht op ontwikkeling en overleven, bescherming tegen mishandeling en recht op herstel/hulp na schade</i>	<i>Je kunt terecht bij (betrouwbare) volwassenen.</i>	<i><4</i> 	<i>Aangeven/zeggen bij wie het zich veilig voelt. Troost en bescherming zoeken.</i>	<i>IVRK-18. De professionals hebben de plicht ouders bij te staan in de opvoeding. Zij kunnen ouders bijvoorbeeld in contact brengen met de hulp. 6&19. meldcode doorlopen. Uitleg geven aan ouders over wat een kind nodig heeft.</i>
<i>Een leuk geheim en een geheim waar je wel over moet praten (aanraking of geweld of gebrek aan toezicht)</i>	<i>IVRK – 19 en 39. Recht op bescherming tegen mishandeling en recht op herstel/hulp na schade</i>	<i>Als je nare dingen meemaakt, mag je hulp vragen. Er zijn leuke en vervelende geheimen.</i>	<i>4</i> 	<i>Praat over leuke dingen, maar ook enge of verdrietige dingen. Vertel vervelende geheimen aan iemand die je vertrouwt.</i>	<i>Stimuleren van praten door kinderen, over leuke en minder leuke dingen, uitnodigen, open vragen stellen, gelegenheid bieden voor gesprek, open vragen stellen, serieus nemen.</i>
<i>Erachter komen dat ook voor kinderen in andere steden en zelfs landen afgesproken is dat kinderen moeten kunnen leren, groeien, gezondheid en genoeg eten, kleding etc.</i>	<i>IVRK – basisrechten + 5, 24 en 26. Bestaan IVRK & reden, recht op gezondheidszorg en levensstandaard voor ontwikkeling.</i>	<i>Er is een IVRK; dit zijn afspraken tussen landen, ook NL. Zij moeten hun best doen om kinderen te helpen gezond groot te groeien en te geven wat nodig is, ook bij problemen van ouders.</i>	<i>6</i> 	<i>Praat over hoe het thuis gaat; wat je fijn en niet fijn vindt. Je mag altijd hulp vragen als het niet goed gaat. Voor alle kinderen, ook voor jou is er dan iemand die kan helpen. Soms hebben grote mensen ook hulp nodig.</i>	<i>IVRK-12. Kinderen de gelegenheid geven om hun mening te geven bij bijvoorbeeld echtscheiding, interventie jeugdzorg, Meldcode</i>
<i>Figuren zien op tv iets over kinderen in onveilige thuisituatie: getuige van heftig ruziënde ouders die hulp krijgen en een gezinsvoogd hebben en krijgen uitleg over hoe dat werkt.</i>	<i>IVRK-12, 5, 18 en 19. Ieder kind heeft het recht zijn mening te uiten, over wat het kind direct raakt en professionals hebben de plicht daaraan passend belang te hechten.</i>	<i>Jouw mening is belangrijk. Dat betekent niet dat er altijd zal gebeuren wat jij wil, maar wel dat volwassenen goed naar jouw mening moeten luisteren.</i>	<i>8</i> 	<i>Aangeven/zeggen bij wie het zich veilig voelt. Troost en bescherming zoeken. Geef je mening, zeg wat je belangrijk vindt. Vraag wanneer een volwassene met wie je gepraat hebt erop terugkomt. Vraag hulp voor jezelf en voor je ouders als dat nodig is.</i>	<i>Uitleg geven bij wat er gebeurt als ouders thuis niet kunnen bieden wat kinderen nodig hebben, wat voor soorten hulp er zijn. Uitleg over waarom ouders het soms (tijdelijk niet lukt). Uitnodigen tot 1 op 1 gesprek als kinderen het thuis moeilijk hebben.</i>

OUDER

Ieder kind geïnformeerd – een doorgaande lijn

Ideeën voor verhalen Wat herkenbare figuren meemaken (in omgeving)	Welk recht wordt uitgelicht?	Wat moet het kind weten?	Leeftijd kind	Wat kan het kind doen?	Wat kan de professional doen?
<i>De figuren zien in hun omgeving dat kind te weinig toegang heeft tot informatie of juist wel tot schadelijke informatie en leren wat ouders wel en niet mogen bepalen via nieuwsbericht over check vliegveld ontvoering (bij alleen reizen met één ouder)</i>	<i>IVRK – Basisrechten + 17 (toegang informatie), 34,35, 36 (bescherming tegen ontvoering en exploitatie, of nog beter bij 13 of 14 jaar?)</i>	<i>IVRK – Ouders mogen regels geven aan kinderen en nemen beslissingen, maar mogen kinderen niet afsluiten van informatie en niet meenemen als zij zelf of de andere ouder dat niet wil.</i>	10 	<i>IVRK-17 - Als je geconfronteerd wordt met informatie die niet goed voor je is, mag je iemand vragen je te helpen je daar tegen te beschermen. + Als je geen toegang hebt tot verschillende informatie-bronnen mag je hulp vragen (als je bijv. nooit op internet mag).</i>	<i>Als kinderen geen toegang hebben tot informatie: bespreek dit met ouders en leg belang uit. Ook bij juist schadelijke informatie (bijv. geweldsfilmpjes). Bij zorgen over mogelijke ontvoering: neem dreiging serieus en overleg met politie of Veilig Thuis</i>
<i>Figuren ontmoeten iemand die in een pleeggezin en instelling wonen, omdat het thuis niet goed ging en ook met hulp niet opgelost kon worden. Zij vertellen wat belangrijk is aan steun van anderen.</i>	<i>IVRK - 9, 20, 23, 11, 19, 39, 25 (14 jaar: Basisrechten + 17, bijvoorbeeld bescherming tegen beelden geweld, porno etc. en juist toegang tot verschillende perspectieven, informatie; figuren bespreken dilemma's n.a.v. wie wat mag)</i>	<i>Elk kind mag bij beide ouders opgroeien of iig contact houden. Behalve als dit niet goed (schadelijk) is voor het kind. Instanties mogen zich bemoeien met gezinnen en beslissingen te nemen, maar moeten luisteren naar mening kinderen, extra beschermen en evalueren.</i>	12 	<i>IVRK-12. Praat over hoe het thuis gaat. Geef je mening over beslissingen die over jou genomen worden. Hierbij mag je aangeven wat jij belangrijk vindt. Vraag hulp als het niet zo goed gaat.</i>	<i>Actief vragen naar mening kind. Uitleggen wat het verschil is tussen mening kunnen geven en mening altijd volgen. Oefenen met hoe je je mening helder kunt geven; vertrouwen geven dat de mening van het kind belangrijk is; voorbeeld van rekening houden met wensen van kinderen.</i>

Ieder kind geïnformeerd – een doorgaande lijn

Ideeën voor verhalen Wat herkenbare figuren meemaken (in omgeving)	Welk recht wordt uitgelicht?	Wat moet het kind weten?	Leeftijd kind	Wat kan het kind doen?	Wat kan de professional doen?
<i>Figuren horen binnen hun vriendengroep dat sommigen nog last hebben van wat zij hebben meegemaakt (vlucht/ echtscheiding/ geweld/ onveiligheid) en helpen hen hulp te vragen</i>	<i>IVRK - 9, 11, 20, 23, 19, 39, 25</i>	<i>IVRK-39. Als je slachtoffer bent van geweld heb je recht op hulp zodat het weer beter met je gaat. Als je heftige dingen meemaakt voelen anderen zich na hulp vaak beter.</i>	16 	<i>Vrienden of vertrouwde volwassenen in vertrouwen nemen over wat er speelt of wat nog doorwerkt in hoe het gaat. Hulp vragen.</i>	<i>Actief het gesprek aangaan over hoe het gaat, uitnodigend zijn, wijzen op mogelijkheden en wat het de jongere kan opleveren. Warme overdracht naar hulp om drempel te verlagen.</i>
<i>Figuren krijgen een relatie met een jongere die niet kan terugvallen op ouders en zoeken de wegen om toch hulp te krijgen, voor extra kwetsbaren is soms tot 23 (verlengde) jeugdhulp mogelijk.</i>	<i>IVRK – basisrechten + 20, 23; bescherming van kinderen zonder gezin en kinderen met handicap zou bij die groepen ook al eerder aan bod moeten komen. En liefst dit op 17 jaar!</i>	<i>Extra kwetsbare jongeren kunnen soms langer jeugdhulp ontvangen dan tot 18 jaar. + Informatie over de overgang van 18-naar 18+ ondersteuningsstructuren.</i>	18-23 	<i>Nagaan of gebeurtenissen uit het gezinsleven nog belemmerende invloed hebben. Hulp vragen bij de juiste ingangen vinden voor hulp, bespreken met vertrouwde volwassenen/professionals wat past bij wat je voor je ontwikkeling nodig hebt.</i>	<i>Hulp bieden bij de juiste ingangen vinden voor hulp, passend bij de daadwerkelijke ontwikkelingsfase. Aankaarten dat meer nodig is dan bij de reguliere volwassenen-ondersteuningsstructuren. Uitleg geven over wat bij de fase komt kijken en hoe een onveilig thuis nog kan doorwerken.</i>

In dit schema staan voorbeelden.
Uitwerking vraagt ook aandacht voor ouders.

Bijlage 3

Voorbeeld van een brief van de gemeente Rotterdam over het behandelen van kinderrechten. Introductie in het onderwerp:

"Er zijn leerlingen met wie het thuis niet altijd goed gaat en die vervelende dingen thuis of ergens anders meemaken. Wij vinden het belangrijk dat deze leerlingen geholpen kunnen worden. Daarom willen we met elkaar praten over dit onderwerp, zodat leerlingen weten wat kindermishandeling is en dat ze erover kunnen praten, ook op school.

Wat kunt u doen als een leerling zichzelf herkent en ineens klassikaal vertelt dat hij of zij ook mishandeld wordt? (uit brief Rotterdam)

Neem het verhaal serieus, maar als leerkracht moet u ook de privacy van de leerling beschermen. Ga door op het verhaal, maar maak het algemeen. Zeg bijvoorbeeld dat het heel vervelend is als ouders veel ruzie maken of als er geen ontbijt in huis is. Haal het weg bij de individuele leerling en kom er later nog op terug in een een-op-een-gesprek. Spreek dan ook uit dat het goed is dat de leerling dit zegt en bespreek uw zorgen. Volg verder de meldcode als er professionele hulp nodig is."

Hoe kunt u reageren als een aantal leerlingen tegen één klasgenoot zegt: 'Jij wordt thuis mishandeld, het is echt niet normaal wat jouw ouders doen!'

Spreek de leerlingen daar gelijk op aan. Het is niet aan hen om over die ene leerling te oordelen. Bescherm de leerling, maak het verhaal weer algemeen en kom er later bij die leerling op terug in een individueel gesprek. Vraag bijvoorbeeld waarom de klasgenoten dat zeggen. Neem een open en neutrale houding aan. Laat de leerling het tempo van het gesprek bepalen. Als de leerling niet klaar is om zijn of haar verhaal te vertellen, forceer dan niets. U kunt er later nog een keer op terugkomen als u bezorgd blijft.

Wat kunt u doen als een leerling overstuur reageert? Misschien begint er iemand te huilen of loopt er een leerling boos de klas uit?

Besteed later in een een-op-eensituatie aandacht aan deze leerling. Vraag open en zonder te oordelen of hij of zij aan u kan uitleggen waarom het onderwerp hem of haar zo verdrietig maakte, of boos. Voor sommige leerlingen is dit onderwerp moeilijk omdat het ze ergens aan doet denken. Dat kan ook een vervelend verhaal zijn dat ze hebben gelezen of iets wat ze hebben gedroomd. Vertel aan de rest van de klas dat dingen je emotioneel kunnen raken en dat je daar respect voor moet hebben en dat het bij iedereen anders werkt. Als er echt alarmerende verhalen naar boven komen, kunt u dit bespreken met de zorgcoördinator en de smw'er en de stappen van de meldcode volgen. Kom in elk geval een-op-een terug op het verhaal van de individuele leerling dat eventueel tijdens de les naar voren is gekomen.